

DÜSLEKSIA

VANEMATE JA PEDAGOOGIDE KOOSTÖÖ

Dyslexia - Parents' and Teachers' Collaboration

Teadmiseks

DYPATEC-projekti kandvaks institutsiooniks on Pädagogische Akademie des Bundes in der Steiermark, aadressiga Hasnerplatz 12, Graz, Austria. Esimese kahe aasta jooksul oli projekti koordinaatoriks mag. H. Posch Grazist, kolmandal aastal koordineeris projekti R. Claes Luxembourgist. Töögrupi poolelt tuleb mainida, et trükise ettevalmistamisel ja valmimisel olid vastutavad mõlemad koordinaatorid.

See trükis ja kõik selle osad on autoriõigusega kaitstud. Juhendi uuustrükke ja muul moel levitamist võib ette võtta ainult peale kirjaliku lepingu sõlmimist H. Poschi ja R. Claesiga.

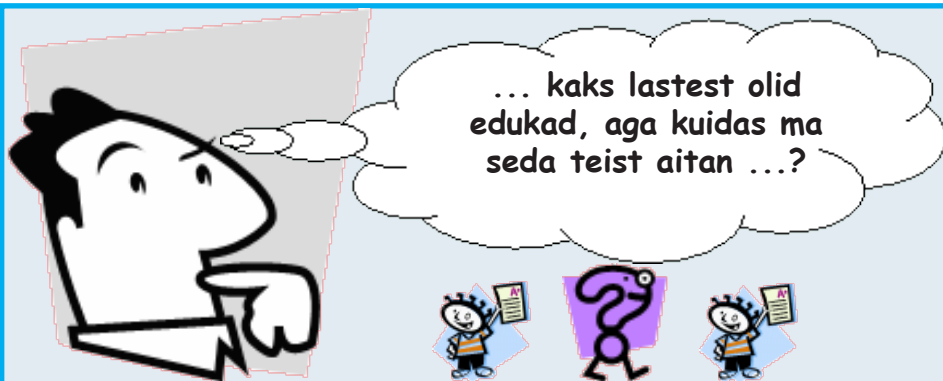
Kaane kujundus © Patrick Pax (email: pcpax@pt.lu) -Luxembourg

Printed in Estonia - April 2014.

Projekti on rahaliselt toetanud Euroopa Komisjon. Publikatsiooni sisu peegeldab autori seisukohti ja Euroopa Komisjon ei ole vastutav selles sisalduva informatsiooni kasutamise eest.

0. SISSEJUHATUS	5
1. MIS ON DÜSLEKSIA?	7
2. VARANE AVASTAMINE JA ENNETAMINE	15
3. KEELE JA KÕNE ARENG	19
4. PERESUHTED JA SOTSIAALNE KONTEKST	27
5. KOOLI JA LAPSEVANEMATE OMAVAHELISED SUHTED	33
6. MIS AITAKS DÜSLEKSIAGA LAST KOOLIS?	39
7. MOTIVATSIOON JA ENESEHINNANG	53
8. ÕPPIMISSTRATEEGIAD JA ÕPPIMISSTIILID	61
9. KODUS HARJUTAMINE	71
10. ARVUTITE KASUTAMINE	89
11. VÕÕRKEELTE ÕPE	97
12. ELU PÄRAST KOOLI	111
13. DÜSKALKULIA	115
14. DÜSLEKSIAGA LASTE ÕIGUSED	121
LISAD:	
KOOLI JA KODU TEEMAD - IGAPÄEVASED KÜSIMUSED	125
KIRJANDUS	141
AUTORITE LOETULA	153

0. UVOD

Juhend lugemis- ja kirjutamiskeskuste, sealhulgas düsleksia kohta, on kasulik mitte ainult **LAPSEVANEMALE**, vaid ka **ÕPETAJALE** ja **TUGISPETSIALISTIDELE**, kes võivad tahta toetuda juhendmaterjalile düslektikutest laste vanematega rääkides. Juhend sisaldab DVD-d nägemistaju arendamise harjutustega. Põgusalt käsitletakse ka düskalkulia teemat.

Sisu hõlmab erinevaid teema aspekte, valituna lapsevanamate ja õpetajate poolt. Käsitletakse düsleksiaga laste probleeme kodus ja koolis, õppimisstrateegiaid ja õpistiile, võimalusi, kuidas toetada düslektikuist laste lugemist ja kirjutamist emakeeles ning ka võõrkeeltes, kasulikke aadresse jne.

Juhend on saadaval **kaheteistkümnes keeles**. See on interdistsiplinaarse ja eri kultuuridest pärit töörühma, kelle erialadeks on meditsiin, psühholoogia, lingvistika ja haridusteadus, töö vili, koostatud düsleksiaga laste vanemate abiga. Soovituslik kirjandus ja abimaterjalid, samuti viidatavad aadressid on **igal maal erinevad**.

Kõik töö autorid tunnevad oma seotust **Lapse Õiguste Konventsiooniga** (ÜRO 1989), mis sätestab näiteks, et:

- Osalisriigid tunnustavad lapse õigust haridusele. Pidades silmas selle õiguse järjekindlat elluviimist ja lähtudes võrdsete võimaluste printsiibist (...) (Art 28)
- Osalisriigid on jõudnud kokkuleppele, et lapse haridus on suunatud: a) lapse isiksuse, vaimuannete, vaimsete ja kehaliste võimete potentsiaali võimalikult täiuslikuks arendamisele; (...) (Art 29) (<http://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=24016>)

Euroopa Liidu DYPATEC-projekti (Socrates/Grundtvig2) meeskond,
Euroopa Komisjoni finantstoel. juuni 2007

DISLEKSIJA

•
Sisu: Vanemate ja õpetajate valitud teemad

•
Saadaval
inglise
saksa
francošçini
tšehhi
poola
prantsuse
malta
itaalia
rumeenia
sloveeni
eesti
ja türgi keeles

•
Laste Õigused

Socrates
Grundtvig

1. MIS ON DÜSLEKSIA?

Ma olen düslektik...

Mu vanematel polnud minuga mingeid erilisi probleeme seni, kuni ma läksin kooli. Ma märkasin, et lugema õppimine võttis mul kauem aega kui teistel ja nii ma hakkasin raamatuid vältima. Mu käekiri polnud samuti suurem asi, ükskõik, kui palju ma püüdsin. Tahvlilt mahakirjutamine võttis ilmatu aja ja ikka tulid mul vead sisse. Häädamine [veerimine?] on minu jaoks ikka veel õudusunenägu! Mu koolikott oli alati segamini ja mul kulus sealt millegi leidmiseks väga kaua aega.

Koolis kiusati mind, sest ma polnud klassi parimate seas. Sageli ei saanud ma õpetaja korraldustest aru ja häbenesin üle küsida, sest ma olin nagunii juba koolitöös maha jäänud. Tunnis hajus mu tähelepanu kergesti ja ma vihkasin kooli. Mulle tundus, et teised õpilased norisid mind ja ütlesid sageli, et ma olen laisk ja rumal.

Mänguväljakul olin ma aga liider, sest mul oli palju huvitavaid ideid. Kodus ei mõistnud vanemad mu raskusi koolis, eriti kuna kaks mu vanemat õde olid klassi parimate seas. Ajaks, mil ma koolist lahkusin, oli mul madal enesehinnang ja ma polnud oma tuleviku suhtes just eriti optimistlik.

Kui poleks olnud mu väga head sõpra, kes mulle düsleksiast rääkis, oleksin ma halvasti lõpetanud. Ma läksin õppima IT-d ilma mingite probleemideta ja tänaseks on mul edukas oma äri.

Mul ei ole düslektikuks olemisest enam mingeid probleeme, aga paljud mu kooliaegsed kannatused oleksid olemata olnud, kui mu vanemad ja õpetajad oleksid teadnud düsleksiast.

Marc

DÜSLEKSIA

ÄRA ANNA ALLA!

**ALATI ON
VÕIMALUS!**

1. MIS ON DÜSLEKSIA?

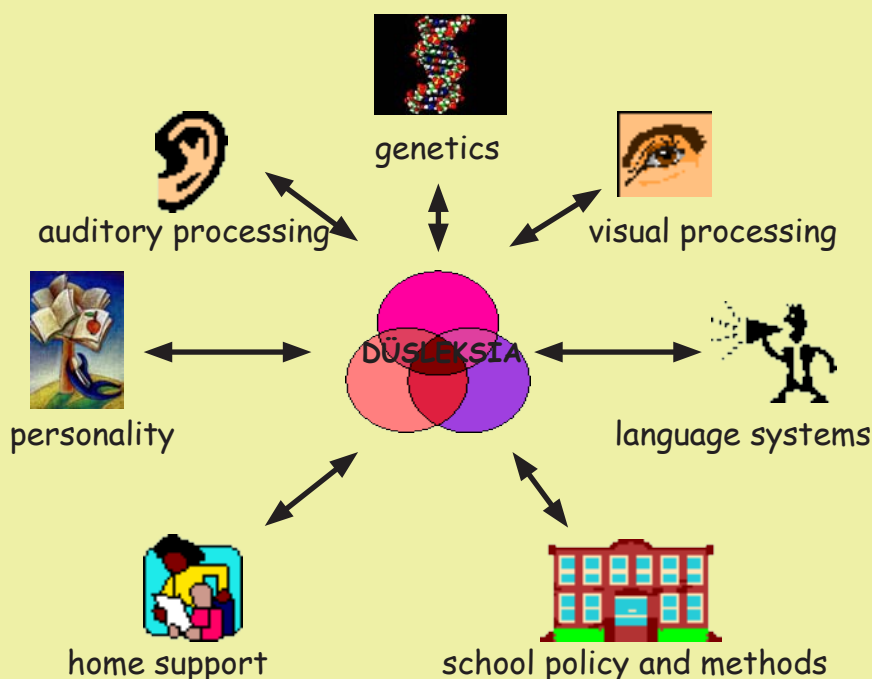
DÜSLEKSIA TUNNUSED

Mõiste "düsleksia" viitab /isiku/ raskustele info omandamisel ja töötlemisel, mis väljendub probleemides lugemisel, hääldamisel ja kirjutamisel. Enamasti ilmnevad puudused järgmistel viisidel:

- Sõnade äratundmine ja meeldejätmine
- Juhendite järgimine
- Sõnas olevate tähtede, lauses olevate sõnade ja tekstis olevate lausete järjestamine
- Kuuldud või loetud tekstist arusaamine
- Halb lugemisoskus ja grammatikareeglitest kinnipidamine
- Töökorraldus
- Sageli lisanduvad täiendavad probleemid (koordinatsioonihäired, düskalkulia, düsgraafia, hüperaktiivsus, nägemisprobleemid jne.)

Teised tagajärjed võivad olla madal enesehinnang ja madal motivatsioonitase. Lugemis-, kirjutamis- ja hääldusraskusi aitavad kompenseerida õpitavad visuaaltehnoloogilised võtted ja/või loovtöö oskused.

Erinevad mõjuavaldavad faktorid, s.h. geneetilised, kuulmis- ja/või nägemispuue, haridus jms mõjutavad üksteist erineval moel, nagu alloleval joonisel näha (vir: Reid 2005, Dyslexia and Inclusion, David Fulton Publishers, London)

MÕJUTAVAD FAKTORID

PÄRILIKKUS

"See on olnud paljudel mu esivanematel!"

KUULMISTAJU

"Mõned häälikud lihtsalt kostavad ühtemoodi!"

NÄGEMISTAJU

"Mõnikord tähed lihtsalt sulavad kokku!"

ISIKSUS

"Klassitola"

GRAMMATIKA

"Tohin ma kirjutada kuulumise järgi?"

KODU TOETUS

"Jäta rahule!"

KOOL

"Vaata, milles ma andekas olen!"

1. MIS ON DÜSLEKSIA?

MÄRKA DÜSLEKSIA TUNNUSEID!

KOOLIEELSE EAS (3-5 eluaastat)

- raskused helide, sõnade, tähtede meeldejätmisega
- raskused tähestiku tähtede järjekorra meeldejätmisega, sõnades häälikute ja tööülesannete meeldejätmisega
- samakõlaliste sõnade segiajamine
- probleemid mahajoonistamise ja värvimisega
- kehv mälu
- perekonnas on esinenud düsleksiat
- aeglane reaktsioon mõnede ülesannete täitmisel (sõna- ja tähemängud)

ALGKOOIEAS (6-11a)

- vastumeelsus kooli suhtes
- raskused sõnade/tähtede/häälikute õppimisel
- raskused õpetaja juhtnööride järgimisel
- raskused sõnade jagamisel tähtedeks ja silpideks
- kasin sõnavara
- raskused lugemisel ja hääldamisel
- madal keskendumisvõime

KESKKOOIEAS (12-18a)

- raskused häälikute/tähtede järjestamisel sõnas lugemisel ja/või kirjutamisel
- kirjalikud harjutused ja kodutöö võtavad rohkem aega
- ajapuudus, ülesanded jäävad lõpetamata
- probleemid mälu ja keskendumisega
- pidev ärrituvus
- püüab leida võimalusi koolist puudumiseks

KOOLIJÄRGSES EAS (töö, edasine hariduskäik)

- kompensatoorsed praktikad (lugemise/kirjutamise vältimine)
- madal enesehinnang (sõltuv kooliaja kogemustest, düsleksia omaabigrupid võivad aidata)
- probleemid töö organiseerimisega (tehnoloogia, juhendajate abi kasutamine)
- eelistava töökohti, kus on vähe tegemist lugemise ja/või kirjutamisega

SÜMPTOMID

KOOLIEELNE IGA

ALGKOOL

KESKKOOL

HILJEM

1. MIS ON DÜSLEKSIA?

Kirjandus

Government of Ireland (2001). *Report of the Task Force on Dyslexia*. Dublin: Government Publications Sales Office.

Klicpera, Ch., Schabmann, A., & Gasteiger-Klicpera, B. (2003). *Legasthenie. Modelle, Diagnose, Theorie und Förderung*. München: Reinhardt UTB.

Reid, G. (2005). *Dyslexia and Inclusion*. London: David Fulton Publishers.

Reid, G. (2004). *Dyslexia: A Complete Guide for Parents*. Chichester: John Wiley & Sons.

Rosenkötter, H. (1997). *Neuropsychologische Behandlung der Legasthenie*. Weinheim: Psychologie Verlags Union.

Schulte-Körne, G. (Hrsg.). (2001). *Legasthenie: erkennen, verstehen, fördern. Beiträge zum 13. Fachkongress des Bundesverbandes Legasthenie 1999*. Bochum: Winkler Verlag.

Steltzer, S. (1998). *Wenn die Wörter tanzen. Legasthenie und Schule*. München: Ariston.

2. VARANE AVASTAMINE JA ENNETAMINE

Lugemis-, kirjutamis- ja häälamisraskuste varane avastamine lastel.

Lugemis-, kirjutamis- ja häälamisraskusi esineb kõigi maades ja kõigis keeltes kõnelevail lastel.

Kõigis tähestikku kasutavates kultuurides kasvavatel lastel on sarnased raskused, kuigi koolisüsteemi ja keele arengu iseärasused võivad põhjustada erinevaid tagajärgi. Viimase kahekümne aasta jooksul on teadlased erinevais riikides välja töötanud moodused ennustamiseks juba 5-6 eluaastal, kas lapsel tekivad raskused lugema-kirjutama õppimisega.

"Düsleksia riskilastel" võib esineda probleeme järgmistel aladel:

FUNKTSIOON	KUIDAS KONTROLLIDA?
fonoloogiline taj riimide äratundmine	"Millised sõnad riimuvad: lepp-sepp-leib?"
riimide leidmine	"Leia riim sõnale ..."
helide ja sõnade järjestuse meeldejätmine	"Loetle aastaajad/nädalapäevad"
helilise sarnasuse äratundmine	"Kas ...on sarnased? Kui ei, siis milles on erinevus?"
sõnas häälikute ja silpide järjekorra äratundmine	"Mis on sõna "mõmmi" esimene häälik?"
hääliku-tähemärgi vastavuse õppimine	"Ütle see häälik, mis vastab tähele A?"
visuaalne taj tähtede äratundmine	"Mis täht sellele sildile kirjutatud on?"
sarnaste tähtede eristamine	"kas need tähed on samad või erinevad: M-N; P-B; D-G?"
motoorsed funktsioonid peenmotoorika	"Kas sa saad need helmed kiiresti kokku koguda?"
koordinatsioon	"Püüa pall kinni!"
tasakaal	"Seisa ühel jalal!"
nägemistaju ja peenmotoorika koordinatsioon	"Kas Sa oskad samasuguse joonistada, nagu see siin?"
keskendumisvõime	"Kas laps suudab ühele ülesandele pikemalt keskenduda?"

Nende funktsioonide, eriti keeleliste oskuste, varane avastamine ja probleemide diagnoosimine aitab välja selgitada düsleksiaohus lapsi.

Varajane avastamine

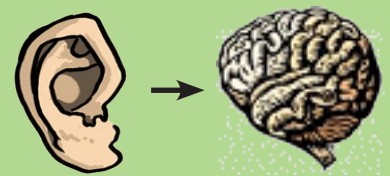
Fonoloogiline taj

nägemis- ja ruumitaju

Motoorsed oskused

keskendumisvõime

fonoloogiliste, nägemis- ja motoorsete võimete integreerimine

2. VARANE AVASTAMINE JA ENNETAMINE

Avastamismeetodid

Düsleksia oluliste ohufaktorite analüüsi abil on koostatud testid düsleksia avastamiseks. Põhiliselt on need kas **küsimustikud** või **fonoloogilise taju testid**.

3 - 6 eluaasta vahel läbiviidud testiga on võimalik ennustada lapse tulevast edukust lugemises, kirjutamises ja hääldamises **70-80%** tõenäosusega.

Kahjuks ei diagnoosita enamasti laste kalduvust düsleksiale enne kooliiga. Väga tihti tehakse seda alles põhikooli lõpus või veelgi hiljem. Ometigi tuleks seda teha **PALJU VAREM!!!**

Düsleksia ennetamine

Viimase kahekümne aasta jooksul on düsleksia ennetustöös valdavad olnud kaks suunda:

- 1) Lapsed, kelle puhul on tuvastatud oht lugemis-, kirjutamis- ja hääldamiskeskuste tekkele, saavad erikohtlemist.
- 2) Kõik lapsed vanuses 3-6 osalevad õpiprogrammis, mille eesmärgiks on lugemis-, kirjutamis- ja hääldamisoskustele alusepanemine.

Paljude riikide kogemus tundub toetavat teist lähenemist. Kui kõik 3-6 aasta vanused lapsed osalevad varase sekkumise programmides, siis:

- välditakse oletatavate riskilaste diskrimineerimist
- kuuekuuline programm toob [kahe-kolme kooliaastaga võrreldava?] edu

täpsemad uuringud on vajalikud, et parandada meie teadmisi lugemis- ja kirjutamiskeskuste ennetamise võimalustest.

Massiline testimine

- küsimustikud
- fonoloogilise taju testid

Ennetustöö

Eelistatud:

Mitte lubada eristamist;

kõik 3-6 aasta vanused lapsed osalevad varase sekkumise programmides

3. KEELE JA KÕNE ARENG

Keelekasutuse põhioskused:

- **Häälikute, sõnade ja lausete kuulmistaju**
[m][I][s] -> [mis] -> mis see on?
- **intonatsiooni tajumine**
Sina õpid. Sina õpid? Sina õpid!
erinev intonatsioon toob kaasa erineva tähenduse!
- **sõnadest ja lausetest arusaamine.**
Kass ajab koera taga. Koer ajab kassi taga.
Sõnade tähendusi tuleb teada!
Sõnade erinev järjekord lauses toob kaasa erineva tähenduse!
- **häälikute hääldamine**
[ee] sõnas "veel", [ei] sõnas "hein", [s:] sõnas "buss"
- **sõnade käänamine ja pööramine**
näitama - näitab, kandma - kannab, sõna - sõnad
- **lausete moodustamine**
Ta ostis paari pükse.
Küülik elab urus maa sees.

Lisaks neile põhilistele keelekasutuse oskustele on veel hulk teisi oskusi, mis muudavad keele omandamise võimalikuks ja mõjutavad keelekasutuse arengut.

Kõnetaju

? !

Keelest arusaamine

Keele ja kõne ülesehitus

Lausete koostamine

3. KEELE JA KÕNE ARENG

TAJU

- **taktiline pertseptsioon - puudutustaju**
 - esemete puudutamine ja haaramine
 - helide "tundmine" - (näiteks häälikud "m" ja "p")
- **auditoorne pertseptsioon - kuulmistaju**
 - kus on heliallikas?
 - heli äratundmine
 - ühele helile keskendumine erinevate müradega küllastunud keskkonnas
 - helide kokkuviiimine piltidega
 - kuuldud kõne kirjapanek

Häälikute ja silpide tajumine on esmatähtis kirja ja kõneoskuse arengul:

- Helidel vahetegemine
moos - koos; siin - sein; piin - piim
- Hääliku äratundmine
kas neis sõnades on "m"? "ruum" "muld" ...
mis on sõna "lipp" esimene/viimane täht?
- Häälikute eristamine:
 - Sõnades on sarnaseid häälikuid
kuul - kast - kass; mind - sind - hind
 - Sõnad riimuvad
king - mind - ving
 - Teistest erineva sõna leidmine loetelust
kass - kool - pood
 - Ühe hääliku asendamine teisega
pann - punn; kill - koll

Hästiarenenud kuulmistaju on keele omandamise eelduseks!

Sõnavara areng

Hääldamine

Kõnetaju ja arusaamine

Häälikute tajumine

3. KEELE JA KÕNE ARENG

- NÄGEMISTAJU

- Mille poolest erinevad kaks kujundit/pilti?
- Kas Sa võiksid seda eset kirjeldada?
- Mis on vahet tähtedel p-b-d; p-q; m-w?

hästiarenenud nägemistaju on lugemis- ja kirjutamisoskuse omandamise eelduseks!!

KÕNEAPARAAT

huuled, hambad, keel, lõuad ja kurgulagi on hädavajalikud korralikuks hääldamiseks. Nende imepeened ja kiired liigutused on need, mis artikuleeritud kõne esile kutsuvad.

Kõne arengu esimestel etappidel on "kõnevead" nagu vahelejätmised, asendused, lihtsustused jne loomulikud.

Näited: pall → paij, kass → ass jne

Aga kui sellised vead esinevad sageli veel peale neljandat eluaastat, tuleb konsulteerida spetsialistiga.

PEENMOTOORIKA ARENG

Motoorika areng on samuti hädavajalik kõne ja kirja omandamisel.

Kirjutamisel on vajalikud peenmotoorsed oskused õigete käeliigutuste esilekutsumiseks.

Motoorsed probleemid võivad ilmneda ka kõnega seotud suuliigutuste ja kõnet saatvate näoilmete ja žestide puhul.

**Nägemistäpsus
Tähtede õppimine**

Tähtede eristamine

db
SZ
MW

Artikuleerimine

Kõnevead

**Peenmotoorsed
oskused**

**Suuliigutused, žestid
ja näoilmed**

3. KEELE JA KÕNE ARENG

Et keele omandamine on üsna keeruline protsess, siis siinkohal mõned näpunäited:

TEE NII 😊

- räägi lapsega nii palju kui võimalik
- emad võivad/peaksid rääkima oma veel sündimata lapsega (lates 6. raseduskuust)
- vaadake koos lapsega pildiraamatuid, selgita piltidel kujutatut
- osuta toas ja õues leiduvatele esemetele
- selgita lapsele, mida sa parajasti teed
- kuula last
- loe talle raamatuid ette
- mängige sõnamänge
- õpeta talle lastelaule
- iga päev tegele lapsega (mängi ja räägi temaga) vähemalt tunni ilma TV ja muude segavate faktoriteta
- anna lapsele aega parandada ise oma vead kõnes

ÄRA NII TEE 😞

- kasuta televiisorit lapsehoidja asendajana
- naera lapse kõnevigade üle
- pööra end lapsest eemale, kui ta kõnes on mõni viga

Lapsega suhtlemine

Pildiraamatud

Sõnavara arendamine

Keeletaju

Rusikareegel

Probleemid

4. PERESUHTED JA SOTSIAALNE KONTEKST

Kes või mis on põhjuseks? Keda või mida süüdistada probleemide korral?

Keegi pole süüdi!

- Düsleksiat võivad põhjustada paljud erinevad faktorid ja probleemi võivad süvendada probleemid perekonnas ja koolis ette tulevad olukorrad.
- Süüdlaste otsimine on normaalne reaktsioon, aga sellest pole kasu.
- Aga ometigi, kuulmis- ja nägemiskontroll peaks olema kohustuslik.

Kas meie kahtlused meie lapse vaimsete võimete osas on õigustatud?

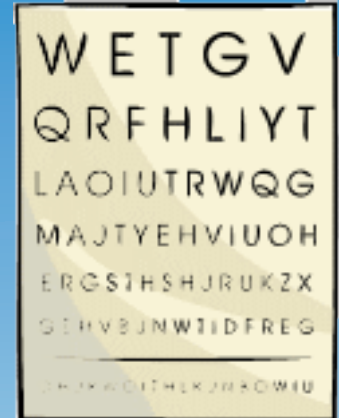
Abivalmis kaasinimesed soovivad sind aidata ja selgitavad, et lapse võimed pole valitud koolile kohased. Ent lapse võimeid pole tegelikult hinnatud.

- Düsleksial pole midagi pistmist rumalusega. Sinu lapsel võivad olla erakordsed võimed muudel aladel, mil pole pistmist lugemise ja kirjutamisega.
- Hoolimata kõigist ületamist vajavatest raskustest, peaksid sa austama ja hindama oma last tema arengus isiksusena.

Mida me ise lapse heaks teha saame?

- Last tuleks delikaatselt informeerida võimalikest raskustest, aga samas anda mõista, et ta võib alati loota vanemate toetusele ja mõistmisele
- Kodu peaks olema koht, kus laps tunneb end kindlalt ja turvaliselt. Küsimus, kuidas koolis läks, ei ole sobiv tervitus koduuksel.
- Igapäevase koduse elu saab teha lihtsamaks kindla päevaplaani järgimisega ning andes lapsele täpsed juhtnöörid ja selgitused asjade korraldamiseks.
- Kohustused ja pisiülesanded, mille täitmisega laps edukalt hakkama saab, parandavad tema enesehinnangut.

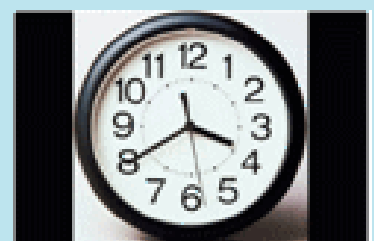
Kedagi pole vaja süüdistada

Usu oma lapse võimetusse

Kodune toetus

4. PERESUHTED JA SOTSIAALNE KONTEKST

Lapsed õpivad lugedes lugema!

- Sa saad aidata last lugema õppimisel tõstes tema huvi lugemise vastu. Hea oleks raamatute koos- ja ettelugemine.
- Mängige koos. Lauamängud ja suhtlemismängud aitavad arendada sotsiaalseid oskusi - probleemilahendamist, käikude etteplaneerimist ja otsuste tegemise võimet.

Kust leida abi?

- Düsleksiaga tegelevad paljud spetsialistide ja lapsevanemate organisatsioonid (vaata lisa).
- Lapsevanemal on oluline olla informeeritud. (Raamatud, koolitused ja arutelud spetsialistidega).

Kas "ootamine" on õige lahendus?

Sageli soovitatakse lapsevanemal oodata. "Küll asjad lahenevad iseenesest. Laps kasvab sellest välja..." selline nõuanne on halb nõuanne. Düsleksiast ei kasvata välja!

- Düsleksiaga isik õpib kohanema oma puudega ja hakkab kasutama õpitud kompensatsioonimehhanisme.
- Mida varasem abi on, seda efektiivsem ta on. Pidev ebaõnnestumine toob motivatsioonipuuduse ja/või muud ebasoovitavad käitumisstrateegiad (teatud asjade tegemisest keeldumine jms.)
- Need teised sümptomid on hiljem märksa raskemini kõrvaldatavad.

Kui laps on agressiivne või endassetõmbunud

- Pidevalt ebaõnnestumisi ja alandusi kogevad lapsed hakkavad sageli ilmutama käitumishäirete tunnuseid.
- Neil võib esineda isegi psühhosomaatilisi vaevusi.
- Oluline on tõsta lapse enesehinnangut, mitte üle tähtsustades edukust koolis.
- Kui lapse enesehinnang on jõudnud madalseisu, tuleks abi otsida lapse õpetajailt või lapsepsühholoogidelt.

Kodune toetus

Professionaalne abi

Ära oota

Käitumisprobleemid

4. PERESUHTED JA SOTSIAALNE KONTEKST

Mida teha, kui lapse kasvatamisse sekkuvad sugulased või sõbrad?

- Selgita probleeme lähedastele sugulastele ja sõpradele.
- Kui koolis on probleemid, võta vastu pakutud abi.
- Aga, hoidu liigsetest segajatest!

Kuidas tulla toime probleemidega suhetes teiste õdede-vendadega?

- Oluline on selgitada düsleksiaga lapse olukorda tema õdedele-vendadele, et nad mõistaksid ja aitaksid probleemset last. Vastastikuse abi soodustamine on soovitatav.
- Düsleksiaga last ei peaks kogu aeg võrdlema tema õdede või vendadega.
- Puudega lapsega tegelemine võtab palju vanemate aega, seega tuleb silmas pidada, et teised lapsed unarusse ei jääks.

Kas last peaks kodutöös aitama?

- Lapsel peab olema oma töölaud.
 - Last tuleks julgustada töösse positiivselt suhtuma. Abi on hädavajalik, kuid ainult "eneseabi soodustav abi".
 - Julgusta last olema iseseisev, muidu hakkab ta mõtlema, et ei saagi ilma abita hakkama.
 - Juhendid ja selgitused peavad olema lühikesed ja täpsed.
 - Düsleksiaga lapsed suudavad tööle keskenduda vaid lühikeseks ajaks. Seetõttu on oluline planeerida töösse vaheajad.
 - Kui lapsega peab tegema lisaharjutusi, tuleks kinni pidada kokkulepitud päevaplaanist.
 - Paremini oleks astuda sammuke tagasi ja anda lapsele edukogemus, mitte pressida ebaõnnestunudult enam.
- Positiivne suhtumine ja püüdlikkus on kiiduväärt, isegi kui laps ei lõpeta ülesannet edukalt.

Teiste sekkumine

Õdede-vendade kadedus

Toeta iseseisvust

Loo võimalusi edukas olemiseks.

5. KOOLI JA LAPSEVANEMATE OMAVAHELISED SUHTED

Kas mu laps on klassis erandlik?

- Paljud vanemad usuvad, et nende laps on klassis ainus probleemidega laps, sest nad ei tunne ülejäänud klassi.
- Pidage silmas, et alati on klassis paar õpilast, kellel on lugemise, kirjutamise ja hääldamisega raskusi.

Kuidas ma peaksin õpetajaga oma lapse probleemidest rääkima?

- Lapse saavutused kõiguvad sageli ühest äärmusest teise ja võivad õpetajale olla segadust tekitavad, eriti kui vahel saab laps ülesannetega edukalt hakkama ("Näed, saad küll, kui tahad").
- Oluline on õpetajaga probleemidest rääkida ja vajadusel abi paluda.
- Näita oma valmidust üheskoos last aidata ja väldi olukorda, kus õpetaja tunneb end sinu surve all.
- Palu õpetajal hinnata su lapse võimeid suuliselt, mitte kirjaliku töö põhjal.

Mida teha, kui õpetaja ei võta meie probleemi tõsiselt?

- Lapsevanem võib pöörduda õppealajuhataja, kooli hoolekogu ja haridusameti poole.
- Vanemad võivad omavahel kokku tulla, moodustada eneseabigrupi ja läbi selle midagi ette võtta.

Sageli mainitavad probleemid lapsevanemate ja kooli koostöö alal:

- lapse alandamine õpetaja poolt
- õpetajate puuduv ettevalmistus tööks düsleksiaga lastega
- klassikaaslaste poolne kiusamine
- algul lapsele valitud algkool ei soovinud probleemi tunnistada
- õpetajate suhtumine lapsesse ja vanematesse
- vanemate rahulolematuse viisiga, kuidas last eksameiks ette valmistati

Välja jäetud?

Võta ühendust õpetajaga

Mida vanemad teha saavad

Vanemate-kooli koostöö

5. KOOLI JA LAPSEVANEMATE OMAVAHELISED SUHTED

Mida teha sellistel juhtudel?

- Ära tunne ennast süüdi. Ära süüdistada ennast ega ka kedagi teist. Selle asemel pea meeles, et igaüks on eriline ja omamoodi isiksus, kaasa arvatud sinu laps.
- Pea alati meeles, et sina oled oma lapse alal suurim spetsialist. Kuula teiste spetsialistide (õpetajad, psühholoogid jms) häid nõuandeid, kuid kohanda need nõuanded oma lapse tegelikele vajadustele.
- Ole aktiivne ja suhtle kooliga. Pea meeles, et kool ei pruugi alati koostööd lapsevanematega sama tähtsaks pidada, kui sina.
- Kaitse oma last! Kui sina ei kaitse oma lapse õigusi, siis ära oota, et keegi teine seda sinu eest teeb.
- Toeta lapse enesehinnangut ja motiveeritust. Alati on midagi, mille eest sa oma last kiita saad. Leia see põhjus ja kasuta oma lapse julgustamiseks.
- Oota paljut, kuid siiski jää reaalsuse piiridesse. Eesmärkide püstitamine on edu vältimatu eeltingimus, kuid alati pea silmas ka reaalseid võimalusi.
- Sea mõistlikud sihid. Et sina oled oma lapse alal ekspert, kes teab kõige paremini tema vajadusi, siis oled just sina suuteline oma lapse arendamisele realistlikud eesmärgid seadma.
- Ära tee oma lapse heaks seda, mida ta võiks ise enda heaks teha. Ära ole ülehoolitsev. Sinu laps on sama võimekas kui teised lapsed, ta vajab lihtsalt veidi enam mõistmist ja arusaamist

**Võta arvesse
individuaalseid
vajadusi**

Koostöö kooliga

**Arenda lapse
eneseusku**

**Sea realistlikud
eesmärgid**

5. KOOLI JA LAPSEVANEMATE OMAVAHELISED SUHTED

Võta arvesse oma lapse õppimisstiili. Hinda oma lapse vajadusi ja võimalusi ning aita tal õppida talle kõige sobivamal viisil.

Mõtle pika perspektiiviga ja ole kannatlik. Võimalik, et su laps vajab rohkem aega, kui teised lugema, kirjutama ja hääldama õppimiseks.. Ometigi ei tähenda see, et lootust tulevikuks poleks. Ole positiivne!

Võta arvesse lapse õppimisstiili

Tulevik

6. MIS AITAKS DÜSLEKSIAGA LAST KOOLIS?

DÜSLEKSIAGA LAPSE ABISTAMISEKS ON OLULINE, ET LAPSEVANEMAD JA ÕPETAJAD VAHETAHSID REGULAARSELT INFOT.

Laste ütlusi:

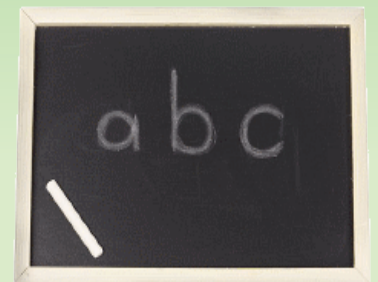
- Koolis peaks lahe olla olema. Seal võiks ka tõsist tööd olla, aga mitte hirmu kooli ees.
- Ma tahaksin teistega koos õppida ja igaüks peaks saama näidata, milleks ta suuteline on.
- Ma ei taha, et mu üle eksimuste pärast naerdakse. See teeb haiget.
- Ma tahaksin, et ma julgeks koolis küsimusi esitada.
- Ma tahaksin, et mind kiidetaks selle eest, mida ma hästi teen.
- Ma tahan teada, kuidas kõige paremini õppida saab
- Ma tahaksin hästi lugema, kirjutama ja hääldama õppida.
- Ma tahaksin teada, kuidas tähelepanu ja keskendumisvõime mind õppimisel aitab.
- Ma tahaks kordki elus olla eksamil klassi parimate seas.
- Ma tahaksin lugeda palju pakse raamatuid ja nendest midagi kasulikku õppida.

Abistamisvõimalused

Parim moodus lugemise-, kirjutamise- ja hääldamisalase erivajadusega laste abistamiseks on kasutada individuaalset õpet või erinevaid meetodeid klassiruumis. On oluline, et õpetaja oleks võimeline ära tundma lapse erivajadusi ja lähtuma õpetamisel lapse vajadustest.

Ma tõesti tahaks õppida

Abistamismoodused

6. MIS AITAKS DÜSLEKSIAGA LAST KOOLIS?

Õpetamise ja õppimise põhialuseks on võime austada vastastikku üksteise tugevusi ja nõrkusi, näidata üles mõistmist ja huvi teise isiku vastu. Siis on võimalik probleeme üheskoos lahendada.

Ema päevikust:

Mu laps sai tähelepanematuse eest jälle koolis pragada. Kodus tundub õppimisega vähem muresid olevat. Võibolla mu laps ei suuda koolis keskenduda. Kui ma koolis olukorda hindamas käisin, tundus mulle, et õpikeskkond ei ole seal nii hea, kui peaks olema.

Nõuanded:

- Lapsed arenevad ja küpsevad erineva kiirusega. Seetõttu on oluline, et esimeses klassis ei oleks õppetöö surve liiga suur.
- Last tuleks julgustada kirjutama ilusa ja puhta käekirjaga. Siis on tal endal lihtsam omaenese tööd üle kontrollida. Järelikult ei tohi last kirjutamisel tagant kiirustada.
- Kui lapsel on tõsised raskused kirjutamisel, võib see tähendada, et lapsel on düspraksia.
- Kohustus valjult ette lugeda liiga varases eas võib põhjustada hirmu ja ebaõnnestumist. Paremini oleks ettelugemisel otsida vabatahtlikke või töötada lühikeste tekstidega, mille laps saab enne ette valmistada.

Põhitõed

Kodus on õppimisel vähem probleeme, kui koolis

Koolis alustamine

6. MIS AITAKS DÜSLEKSIAGA LAST KOOLIS?

- Kui lapsel on probleeme nägemise, kuulmise, keskendumisega või hajub ta tähelepanu kiiresti, siis jälgige, et lapse koht klassis oleks sobilik. Laps peab nägema tahvlit ja õpetajat selgesti, kui toimub tahvlilt maha kirjutamine või töö kogu klassiga.
- Õige pinginaabri leidmine on keskendumisel määrava tähtsusega. Vaiksema loomuga laps suudab sageli maha rahustada ka elavaloomulisema pinginaabri, samas energilisem laps võib olla häirijaks. Õpetajad peaksid hoolega jälgima klassis toimuvat ja rääkima laste ja vanematega parimast klassikorraldusest.
- Lapsed, kes on müra suhtes tundlikud, on sageli raskustes õppetöö helide eristamises taustamürast. Nad vajavad klassis vaiksemat paika.
- Kui laps töötab kodus paremini, kui koolis, siis põhjuseks võib olla hirm koolikeskkonna ees või müratundlikkus. Kui õppimine klassiruumis on liiga pingutav, siis vajab laps toetust.
- Projektori kasutamisel tuleb silmas pidada, et mõnedel õpilastel on raskusi musta kirjaga valgel taustal. See on neile väga pingutav. Projektsioonilt maha kirjutamiseks tuleb anda piisavalt aega.
- töö- ja puhkuseperioodid peavad olema õiges vahekorras. Puhkeaeg peab olema ennekoike lõdvestumiseks. Aga, kui laps soovib, siis võib ta lugeda või kuulata ettelugemist. Kasulik on planeerida ka vaba aja kasutamist.

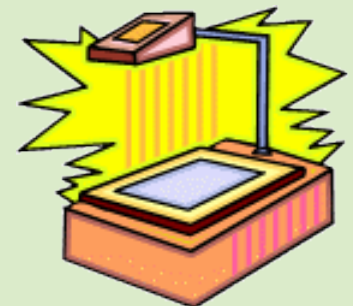
Parem tähelepanu koolis

Müraprobleem

Tahvel

Vaheajad, puhkus

6. MIS AITAKS DÜSLEKSIAGA LAST KOOLIS?

Ema päevikust:

Kirjalikud tööd, eriti kirjandid on kohutavad ja koormaks kogu perele. Mu laps ei karda mitte nii palju tööd ennast, vaid selle eest saadavat hinnet. Kui õpetaja ütleb, et laps peaks rohkem harjutama ja hoolikamalt töötama, siis teeb see meid kurvaks. Mu laps ei oska harjutada. Pean õpetajaga sellest rääkima.

Nõuanded:

- Soovitus "rohkem harjutada" võib olla hästi mõeldud, kuid võib põhjustada probleeme. Vanemal on vaja abi ja täpseid juhendeid, kuidas lapsega koos harjutada. Harjutamine ilma tulemuseta muudab lapsed tõrksaks töö suhtes ning tekitab frustratsiooni ja stressi.
- Nii liiga tugev kui liiga nõrk koormus lapsele on valed. Kui koduste tööde aeg on möödunud veerides, siis vali lõpetuseks lapsele midagi lihtsamat.
- Lapsed vajavad kodutöid tehes kindlustunnet, seda annavad täpsed juhised, (kui vaja, siis kirjapandud). Harjutuse tegemisel tuleks kasutada näidisülesande abi.
- Samakõlaliste või sarnaste sõnade õppimine võib olla lapsele segadusseajav. Paremini oleks harjutada esmalt nädalajagu ühte ja seejärel teist, mitte korraga. sõnade võrdlemiseni peaks jõudma siis, kui segiminemise ohtu enam pole.
- Lapsele võib abiks olla, kui ta tohib kirjutamisel grammatikareegleid omaette ette lugeda (s-i järel k,p,t vms)

Hirm hinnete ees

Harjuta Rohkem!

Liiga suur või liiga väike koormus

Selged juhised

Samakõlalised sõnad

Grammatikareeglite pomisemine

6. MIS AITAKS DÜSLEKSIAGA LAST KOOLIS?

Midagi uut õppides, harjutades või korrates tuleks õppetöös kasutada vaheldusrikkaid meetodeid: grupitöö, individuaalsed ülesanded, loeng klassi ees jne. Erinevate meetodite kasutamine hoiab paremini tähelepanu ja aitab keskenduda.

Ema päevikust:

Täna sahmis mu laps niisama ringi harjutamise ajal ja ei keskendunud. Lõpuks ma leidsin, milles asi. Homme pidi olema test. Kas me oleme ikka piisavalt harjutanud? Kas alustasime kordamisega piisavalt vara? Mu laps kardab eksameid, aga me peame õppima nendega hakkama saama. Kuidas ma saaksin aidata oma last olema vähem närvis, nii et eksamitulemus kajastaks tema tegelikke võimeid?

Nõuanded:

- Selgita kannatlikult ja arusaadavalt lapsele, miks on eksamid ja testid õppeprotsessi oluline osa. Varakult ettevalmistusi alustades ja selgeid eesmärke seades tunneb laps end paremini valmistunud. Ta tunneb end hästi ette valmistunult ja on valmis näitama, mida ta teab/oskab.
- Lapsed vajavad juhendamist eksamiks korrates, luuletusi pähe õppides, kodutöid või kirjandeid tehes.

Erinevad meetodid

Eksamihirm

Varakult kordama asumine

Töö korraldamine

6. MIS AITAKS DÜSLEKSIAGA LAST KOOLIS?

- Testiülesanded tuleks lapsele anda kirjalikult, et ta ei peaks neid ümber kirjutama oma vihikusse. Ühe kordamisperioodi sees ei peaks olema liiga palju erinevaid teemasid.
- Kui laps teeb lugemisel ühe sõna juures korduvalt erinevaid vigasid, tuleks kontrollida, kas ta on sõna tähendusega kursis.
- Düsleksiaga lastel peaks olema rohkem aega eksami või teksti kirjutamisel, kirjaliku teksti osa eksamis peaks olema minimaalne.
- Lapse tugevaid külgi tuleks testi hindamisel välja tuua. Julgustavad sõnad enne suulist eksamit kuluvad pingele maandamiseks ära.
- Kordamisülesanded eksamile või kontrolltööle peaksid olema välja jagatud piisavalt kaua enne eksamit, et laps saaks korralikult ette valmistuda. Edu motiveerib last edasi õppima ja annab talle enesekindlust.
- Suulised eksamineerimised sobivad düsleksiaga lastele paremini, sest siis nad ei pea tundma hirmu ohtrate kirjavigade tegemise ees.
- Hästiplaneeritud gruppitööd, kuhu iga laps saab panna oma võimetele vastava panuse, motiveerivad lapsi iseseisvalt õppima ja suurendavad nende enesekindlust ja loovust.
- Hinded peaksid kajastama ka seda, kuidas laps tunnist osa võtab. Kirjalike testide hulka ja mahtu võiks vähendada suulise vastamise ja väiksemate materjalikoguste abil. See annab düsleksiaga lapsele parema võimaluse olla edukas tavaõppetöö raames. Ühtlasi suurendab see eneseusku.

Mitte liiga palju teemasid korraga

Aeg

Hindamine

Harjutusülesanded

Rohkem suulisi vastamisi

Grupitöö

Tunnis osalemine

6. MIS AITAKS DÜSLEKSIAGA LAST KOOLIS?

Düsleksiaga laps läheb rõõmuga kooli, kui õppimise erivajadused on töökorralduses arvesse võetud.

Kool saab last aidata:

- vanemaid nõustades
- kasutades düsleksiaga lastega tegelemiseks eriväljaõppega pedagooge
- lapsi individuaalselt abistades
- töötades koostöös lapse ja vanematega

Kirjandus

DYSPER (2004 - Reprint). DYSLEXIE - LEGASTHENIE - DYSLEXIA
"Stratégies pour réussir à l'école - Strategien für Erfolg in der Schule - Strategies for Success in Schools"

Rõõm koolist

Nõuanded

7. MOTIVATSIOON JA ENESEHINNANG

Kui düsleksiaga laps kogeb pidevalt ebaõnnestumist, siis kujuneb tal madal enesehinnang ja abitusetunne. Vanemad ei tea sageli, kuhu abi saamiseks pöörduda ja ärrituvad.

Laps mõtleb:

Ülal kirjeldatud olukorral on kaugeleulatuvad tagajärjed. Korduv ebaedukogemus ja vastukäivad ootused ohustavad õppimistulemusi ja viivad edasistele ebaõnnestumistele.

Lahenduse leiab kahest üksteisega läbipõimunud tegurist: lapse motivatsioon ja eneseväärikuse kasvatamine.

- Motiivid on põhjused, miks keegi midagi teeb või mingil moel käitub.
- Motiivid juhivad inimese tegevust teatud eesmärkide saavutamisel.
- Õppimine võib olla motiveeritud ning seeläbi tõhusam.
- Motiveeritud õppimine võib äratada õppijas huvi õpitava suhtes, aidata leida lahendusi eesmärkide saavutamiseks ja aktiveerida sisemise vajaduse õppimise järele.
- Motiivid on põhiteguriks, mis määrab, kas õppimine on tulemuslik või mitte

Eneseväärikus: Mida ma enda vastu tunnen

Abitusetunne

Surnud ring

Lahendus

Motivatsioon

7. MOTIVATSIOON JA ENESEHINNANG

Õieti motiveeritult on õppimine oluline osa lapse iseloomu arengus.

Motivatsiooni mõjutavad sageli lapsevanemate, õpetaja ja lapse omavahelised suhted. See on kahe-suunaline protsess.

Last võib motiveerida järgnevalt:

"Ma tean, et sa suudad. Näita, et sa suudad!"

"Ma ootan su töö tulemust. Ma tean, et see tuleb hea."

"... toob nüüd veel ühe näite. Ta on nii hästi ette valmistanud."

Laps soovib seejärel õppida, sest ta tunneb ennast töös osalisenena ja saab aru, et võib olla edukas.

Õpetajad ja vanemad saavad luua tingimusi õpisoovi suurendamiseks. Näiteks:

- pakkuda välja huvitavaid tegevusi
- luua edukust soodustava keskkonna, premeerida tublimaid
- anda lapsele võimaluse oma vigu parandada ja võimaldada sellega arengut

Hea oleks laps sellesse protsessi kaasata ning aidata tal endal teadvustada oma vastutust õppimise eest. Julgusta teda küsima "Miks?"

- miks on oluline harjutada?
- miks on oluline tunnis kaasa töötada?
- miks on oluline õigeid küsimusi esitada?
- kas on tõesti oluline, et mu töökoht oleks korras?

Koos lapsega leiad vastuse neile küsimustele ja aitad lapsel leida endale põhjendusi millegi tegemiseks.

- Kui ma olen hoolikas, siis kulub mul vähem aega, nii et ...
- Vigu teha on normaalne, aga ma püüan vähem eksida
- Küsimusi esitada on hea, siis on näha, et ma töötan kaasa

Motiivid ja motiveerimine võivad aidata muuta iga lapse õppeprotsessi aktiivsemaks, intensiivsemaks ja täielikumaks. Edukaks õppimiseks on motivatsioon hädavajalik.

Motiveerimine läbi julgustamise

Loo võimalusi

"Miks?" küsimused

Motiivid

7. MOTIVATSIOON JA ENESEHINNANG

Enesehinnang:

Mis rolli mängib enesehinnang lapse õppimises ja käitumises?

Sõnal on kaks osa:

Enese: midagi individuaalsusega seotut - MINA

Hinnang: väärtus, austus, väärikus

Igal inimesel on enesehinnang, see viis, kuidas ta iseennast kõrvalt hindab. Tal on ideaalid ja eesmärgid ning idee sellest, milliste vahenditega nendeni jõuda. Seega peame me leppima, et:

- lapsel on oma soovid ja unistused
- vanemad ja õpetajad saavad teda aidata soovida realistlikke soove
- ka raskused võivad olla õppetunniks, kuid ainult seni, kuni säilib eduvõimalus
- lapse enesehinnang saab kannatada, kui ta põrkab pidevalt raskustele
- laps on paremini teadlik enese, mitte teiste ebaedust ning sageli ei näe sellest pääseteed. Ta näebki ennast ebaõnnestujana

Lapsed ja nende vanemad ärrituvad sageli ning sellised teravad stressipõhjustajad hakkavad kiiresti mõjutama käitumist ja õppimist, näiteks:

- mured tunduvad lahendamatud
- juhendid on arusaamatud
- laps võrdleb end pidevalt kaasõpilastega, kellel läheb paremini
- laps teeb vigu, mille üle ülejäänud klass naerab
- lapsele soovitatakse pidevalt rohkem harjutada

Lapse võimalikud reaktsioonid:

- ta tõmbub endasse
- ta protestib, muutub agressiivseks või siis muutub klassi tolaks
- ta ei taha enam koolis käia

Kui vanemad ja õpetajad tajuvad probleemi õigeaegselt, siis õnnestub selliseid teravaid stressifaktoreid vältida.

Enesehinnang

Enesehinnangu kontseptsioon

Stress

Lapse reaktsioonid

7. MOTIVATSIOON JA ENESEHINNANG

Kui stressipõhjustajad on muutunud krooniliseks, on probleemid palju tõsisemad, sest stress mõjub mitte ainult õppimisele, vaid ka lapse vaimsele tervisele. Igapäevane surve, mida laps kogeb koolis ja kodus, hakkab avaldama negatiivset mõju tema mõtlemisele ja vaimsetele protsessidele (tähelepanu, mälu, probleemilahendusoskused). Järgnevad viis sammu võivad lapsel stressi vähendada ja aidata parandada tema enesehinnangut.

Enesehinnangu tõstmise viis sammu:

1. Suhtlemine

Kui tüüpiline stressiolukord tekib, rääkige sellest. Paku samm-sammulisi lahendusi. Laps saab siis olukorrale vastu astuda.

2. Harjutamine

Harjutage stressiolukorrast väljatulemist, näiteks:

- keskendu pooleliolevale tööle!
- ära lase nina norgu vajuda.

3. Lootus ja julgeolek

Paku lapsele julgeolekutunnet ja lootust, lase tal teha vigu ja ära mõista selle pärast teda hukka. Siiski peaks ta oma vigade kallal töötama, et neid tulevikus vältida.

4. Kiitus

Kiida last regulaarselt, sest kiitmine parandab enesehinnangut. Eksimuste koha pealt ole aus ja otsige koos lahendusi.

5. Kannatlikkus

Mis iganes ka ei juhtuks, vanemad ja õpetajad peaksid jääma kannatlikuks. Laps peaks tundma, et teda juhendatakse armastusega.

**POSITIIVSED SUHTED LAPSE, VANEMATE JA
ÕPETAJA VAHEL ON EDU VÕTMEKS.**

Stressi tulemused

5 sammu

Suhtlemine

Harjutamine

Lootus

Kiitus

Kannatus

8. ÕPPIMISSTRATEEGIAD JA ÕPPIMISSTIILID

Õppimisstiilid on erinevad moodused, kuidas inimesed õpivad. On oluline, et düsleksiaga lapsed saaksid tuge kõige efektiivemate õppimisstrateegiatega omandamiseks.

Järgmised olulised tegurid mõjutavad lapse õppimist.:

- **Individuaalsed õppimiseelistused:** kas su laps eelistab õppida nägemise, kuulmise või liikumise kaudu?
- **Isiksusetüüp:** kas su laps on riskeerija või ettevaatlik ja alluv?
- **Sotsiaalsed mõjurid:** kas su laps eelistab töötada üksi või grupis?
- **Kognitiivsed protsessid:** kas su laps on hea mälu ja tugev infotöötlemise ja võrdlemise alal?
- **Liikumine:** kas su laps eelistab aktiivõpet ja kogemusel põhinevat või passiivselt kopeerimist?
- **Muud faktorid:** koolikeskkond, õhkkond klassiruumis, õpetamisstiil, lapsele pandud ootused ja õppimistingimused kodus.

Kuidas õpetada laps õppima?

Jälgides nende eelistusi õppimisel:

- Visuaalne: videod, filmid jms
- Auditoorne: kuulamise kaudu
- Kinesteetiliselt: läbi vahetu tegevuse

Oluline on silmas pidada ka keskkonnatingimusi, nagu

- Valgus
- Kujundus
- Töötamine üksi või grupis

Õppida õppima

**Olulised
individuaalsed
faktorid**

Kuidas õppida

8. ÕPPIMISSTRATEEGIAD JA ÕPPIMISSTIILID

10 nõuannet, mis teevad õppimise mõjusamaks lastele, vanemaile ja õpetajaile:

1. Hoia õpperuum korras, õppimiseks regulaarsed ajad ja õppematerjalid valmis
2. Alusta millestki lihtsast
3. Suulise ja kirjaliku töö regulaarne vaheldus
4. Ära püüa õppida järjest ühetaolisi fakte
5. Õpi välja lülituma, tegevust vahetama ja puhkama
6. Õppematerjalid peavad olema korralikult ja süsteemi järgi paigutatud
7. Õpi kõigi meeltega: kuulmine-nägemine-puudutamine
8. Kasuta multimeediavahendeid (arvuti, mp3-ed, DVD-d/ videod)
9. Ole aktiivne õppi ja nii klassis kui kodus. See tähendab kuulamist – mõtlemist – küsimuste esitamist.
10. Kasuta oma motivaatoreid õnnelikuks ja edukaks õppimiseks. Usu endasse!

Õppimisstrateegiad

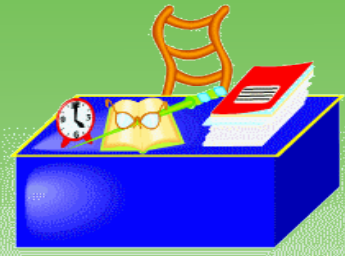
Õppimisstrateegiad toetavad õppimist. Nad näitavad, kuidas üht või teist probleemi lahendada. Strateegiate kasutamine on efektiivsem, kui iga lapse erinevad õppimisstiilid on arvesse võetud.

Õppimisstrateegiaid peaks omandama järk-järgult:

- näidete kasutamine
- ettenäitamine
- päriselus harjutamine

Laps peaks mitte ainult strateegiaid selgeks õppima ja neid harjutama, vaid neid ka reaalselt kasutama.

Näpunäited õppimiseks

Tingimused

Õppimisstrateegiad

8. ÕPPIMISSTRATEEGIAD JA ÕPPIMISSTIILID

Milline on tavaline ülesande lahendamise viis?

Laps peaks teadma ülesande eesmärki. Ta peaks leidma tee lahendusele ja küsima endalt:

- Mida ma täpselt tegema pean?
- Kuidas ma seda teen (planeerimine)
- Kuidas ma oma edenemist ja lahendust kontrollida saan?

Laps vajab alati eesmärki ja eesmärgile jõudmise plaani, mida ta saaks kasutada ka muudes situatsioonides koolis ja kodus.

Järgnevad õppimisstrateegiad on ennekõike mõeldud emakeele õppimiseks:

ÕPPIMISSTRATEEGIAD KORRALDATUD VASTAVALT

1. Strateegia: Probleemi mõistmine ja lahendamine (eriti kirjalikud tööd)

- loe teksti - kas sa said sellest aru?
- otsi ülesandele lahendusi
- hoia töövahendid käepärast
- lahenda ülesanne ja kirjuta vastus
- võrdle küsimust ja vastust
- kontrolli vastuse õigsust ja täielikkust

Õppimisstrateegiad

Õppimisprotsess kolmes faasis

Õppimisstrateegiad emakeele õpinguiks

Probleemi lahendamise strateegia

8. ÕPPIMISSTRATEEGIAD JA ÕPPIMISSTIILID

2. Strateegia: Kirjutamine/hääldamine

- lausu kirjutamise ajal vaikselt sõna
- silbita
- harjuta ees- ja abisõnu ning liiteid
- õpi selgeks grammatikareeglid, tuleta neid meelde ning kasuta
- lausu sõna kirjutamise ajal reegel
- ära unusta sõna erinevaid osi, üksikud tähti jms
- tööta sõnastikuga
- kontrolli ja paranda
- harjuta puhtalt kirjutamist

3. Strateegia: Lugemine

- harjuta, tundmaks end kindlalt tähe/hääliku suhetes
- harjuta, tundmaks end kindlalt hääliku - tähe - silbi - sõna suhtes
- loe tähti - silpe - sõnu - teksti
- harjuta nii valjult kui vaikselt lugemist

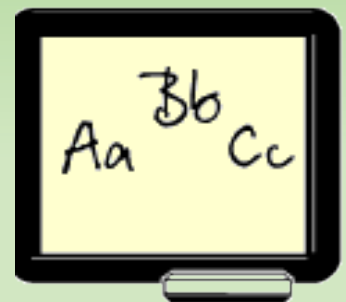
4. Strategija: preverjanje in popravljanje

- ma leian oma vead ise üles
- kontrolli sõnu - lauseid - teksti
- kontrolli kirjutatu vastavust reeglitele
- jälgiv kontroll: loe, mis tegelikult on kirja pandud
- kontrolli sisu: võrdle ülesannet tulemusega
- kontrolli sõltuvalt oma individuaalsetest kirjaprobleemidest
- tee kindlaks, et parandused on puhtad ja arusaadavad

Kirjutamise strateegia

Lugemisstrateegia

Strateegia kontrolliks ja parandusteks

8. ÕPPIMISSTRATEEGIAD JA ÕPPIMISSTIILID

Motivatsioon viib efektiivsele arengule, aktiivsele osalemisele ja edu saavutamisele õppeprotsessis iga lapse jaoks.

Paljud düsleksiaga lapsed võivad olla tundlikud ja haavatavad õppimise käigus, eriti kokku puutudes õppimise viletsate tulemustega. Nad vajavad mõistmist, positiivset tagasisidet ja kiitust.

Laps ei peaks mitte lihtsalt kuulma, et ta on edukas, ta peaks edu ise kogema.

Vanemate ja õpetajate abiga peaks laps olema suuteline jõudma oma võimete tasemele.

Motivatsioon

Emotsionaalsed faktorid

9. HARJUTAMINE KODUS - ÜLDISI TÄHELEPANEKUID

MIDA PEAKS TEADMA?

Pidevalt räägitakse meetoditest, mis lubavad kirjaoskuse õppimist kiiresti ja ilma pingutusteta. Taolistesse nõuannetesse ei saa suhtuda tõsiselt. Enamik asjatundjaid nõustub, et lugemise, kirjutamise, häälimise ja arvutamise õppimine nõuab suurt pingutust. Kõige tähtsam siinkohal on kannatlikkus. Õpilased, vanemad ja õpetajad peaksid mõistma, et edenemine kirjaoskuse omandamisel käib väikeste edusammude kaudu. Juhul, kui on märgatud probleeme, on tavaliselt vajalik intensiivne harjutamine paljude aastate jooksul.

Kuidas last kodus aidata?

Õpiraskustega lapsed, kes on kogenud ebaedu, on üldiselt õppimisest vähe huvitatud. See tekitab vastumeelsust teha kodutöid ja viib igapäevase võitluseni sellel teemal. Probleemid kuhjuvad, kui kodutööde hulgas on (lisa)ülesandeid lugemise, kirjutamise ja arvutamise harjutamiseks.

Mida saavad vanemad teha, et muuta igapäevane peavalu hästiorganiseeritud harjutamiseks kodus?

- Võimalda lapsele vaikne koht, kus ta saab keskenduda oma tööle ilma, et õed-vennad teda segaksid.
- Koosta nädalaplaan. Vali kodutööde tegemiseks sobivaim aeg igast päevast.
- Sõltuvalt lapse vanusest ja koolitüübist, planeeri lapsele mitu 10-20 minutit kestvat erinevat õppimisperioodi päeva jooksul.
- Vali õppimisaeg koostöös lapsega. Lase oma lapsel otsustada parim aeg kodutööde tegemiseks.
- Kui lapsel on raskusi lugemisega, võimalda talle lugemise harjutamiseks küllaldaselt aega. Lugemine on väga oluline alus teiste õppeainete õppimiseks.

Meetodid

Õpimotivatsioon

Töökorraldus

Vaikne koht õppimiseks

Nädalaplaan

Parim aeg õppimiseks

9. HARJUTAMINE KODUS - ÜLDISI TÄHELEPANEKUID

- Õnnestumise jaoks on väga oluline kokkulepitud plaanist kindlalt kinni pidada. See hoiab ära vaidlused kodutööde edasilükkamise või tegemata jätmise teemadel.
- Leppige lapsega kokku saavutamist vajavad eesmärgid igaks nädalaks. See aitab lapsel kogeda edutunnet.
- Kasuta harjutamiseks erinevaid meetodeid, et last motiveerida. Näiteks head arvutiprogrammid muudavad õppimise lõbusa(ma)ks ja suurendavad lapse soovi harjutada. Če so vaša pričakovanja prevelika, se otrok verjetno ne bo želel učiti. Da bi se tej težavi izognili, prilagodite svoja pričakovanja otrokovim zmožnostim.
- Laps võib keelduda õppimast, kui püstitatud eesmärgid on liiga kõrged. Vii oma ootused lapse võimetele vastavaks.
- Pööra tähelepanu oma lapse edenemisele õppetöös, ka siis, kui edusammud on väikesed. Premeeri ja tunnusta last. Loo selleks oma süsteem, mis näitab lapsele, et hindad tema pingutusi.

Kui mingil põhjusel sul ei ole võimalik harjutada koos oma lapsega, pöördu abi saamiseks spetsialisti(de) poole. Oluline on teada, taolistel juhtudel annavad spetsialistid tavaliselt lapsele lisaülesandeid. Kui sellest võiks tekkida probleem, teavita olukorrast spetsialisti ja pidage nõu lahenduste leidmiseks.

Järgi tehtud plaani

Eesmärgid

Motivatsioon

Ootused

Tunnustused ja autasud

Professionaalne abi

9. KODUS HARJUTAMINE - LUGEMINE

KUIDAS AIDATA LAST LUGEMISEL?

Düsleksiaga lapse jaoks on raske jõuda selleni, et kogeda lugemisest rõõmu. Last saab aidata lugemist kodus regulaarselt harjutades.

Alusharjutused

Lugemise, kirjutamise ja häälimise õppimist alustades on soovitatav keskenduda järgmistele oskustele:

- Oskus jagada sõnu väiksemateks osadeks, häälikuteks ja silpideks
- Oskus seostada häälikuid tähtedega (häälik-tähe vastavus)
- Oskus seostada häälikuid sõnadeks
- Oskus jagada sõnu silpideks

Oskus jagada sõnu häälikuteks

Enne lugema õppimist ei tea paljud lapsed, et sõnad koosnevad erinevatest häälikutest. Näiteks laps ei tea, et sõna "sai" koosneb kolmest häälikust: "s", "a" ja "i".

Oskust sõnu häälikuiks jagada arendavad järgmised harjutused

Küsi lapselt:

- Missuguse häälikuga algab sõna „koer“, „maja“, ...?
- Missugune sõna on riimis sõnaga „kass“? Kas „tass“ või „maja“?
- Missugused häälikud on sõnas „ema“, „isa“, ...?
- Missugused häälikud kostavad sõnas „uss“, „koer“, ...?

Harjutamine

s-a-i
sai

9. KODUS HARJUTAMINE - LUGEMINE

Häälik-tähe vastavuse harjutamine

Kirjuta õpitavad tähed väikestele kaartidele. Algul vali välja ainult kolm kaarti. Näita lapsele kaarte suvalises järjekorras ja häälda iga tähte.

Niipea, kui laps tunneb neid kolme tähte, lisa neljas. Harjutage niipalju, kui vaja, et laps teaks kõiki nelja tähte. Siis lisa veel üks jne.

Et laps õpiks tähti kirjutama, talita järgmiselt: ära näita lapsele kaarti, vaid ütle lapsele üks õpitud häälik. Las laps kirjutab tähe paberile.

Häälikute ühendamine sõnadeks

Eraldiseisvad tähed või häälikud ühendatakse kokku ja moodustatakse sõnu (tähed E, M, A pannakse kokku sõnaks EMA). Hiljem on see oskus eriti vajalik tundmatute ja uute sõnade lugemisel. Heaks õppimismooduseks on lugemiskaardi kasutamine. Lõika ristkülikukujuline paberitükk. Pane kaart sõna peale, nii et näha jääks ainult esimene täht ja lausu see häälik. Nihuta kaarti järjest edasi ja lausu sõna moodustavad häälikud. Lõpuks, kui paistab terve sõna, ütle aeglaselt terve sõna. Seejärel ütle sama sõna tavalisel kiirusel. Veendu, et laps on sõna tähendusest aru saanud.

Sõnade jagamine silpideks

Lugemiseks ja kirjutamiseks on vajalik osata sõnu silbitada. Silbid on kergemini äratuntavad kui terved sõnad.

Esita lapsele silpideks jagatud sõnad kas kaartidel või arvutiekraanil. Edasi võid kirjutada silpidest lauseid või lühikesi tekstijuppe ja tõmmata sõna moodustavatele silpidele joon alla. Sõnaraamatutes eraldatakse silbid tavaliselt püst- või kaldkriipsuga.

Tähtede tundmine ja nimetamine

Tähtede kirjutamine

Häälikute ühendamine sõnadeks

Silbid

9. KODUS HARJUTAMINE - LUGEMINE

Veel lugemisharjutusi

Kui soovime suurendada lapse lugemiskiirust, peaks laps olema suuteline lugema kiiresti igapäevaseid sõnu. Tee loetelu levinud sõnadest ja korda nende lugemist, seeläbi muutuvad sõnad lapsele tuttavaks. Esialgu võiks loetelus olla silbid, sarnase kõlaga sõnad (näiteks kass, tass, suss), mingi muu sarnasusega sõnad (näiteks sama tähega algavad sõnad). Mõõda lapse lugemisaega ja märgi üles vead. Rõhuta seda, kui paljusid sõnu laps õieti luges! Iga edusamm suurendab lapse motivatsiooni. Kui loed koos lapsega pikemaid tekste (lauseid, jutukesti), on kasulik "keerulised" sõnad (näiteks tundmatud või pikad) värvipliatsiga ära märkida. Seejärel võib kasutada eelpool viidatud lugemiskaarti sõna selgeks saamiseks ja seejärel asuda teksti lugema.

Edasised nõuanded tekstide lugemiseks

Kui laps teeb lugedes vea, on oluline mitte välja näidata ärritust või ehmatust ja mitte karistada last. Laps peab õppima, et vigade tegemine lugedes on normaalne. Aita lapsel märgata eksimusi ja neid ise parandada. Kui kõlas viga, ütle näiteks "ettevaatust" ja viita valesti loetud sõnale. Las laps loeb sõna uuesti. Aita last silbitades või vahele jäänud tähele viidates. Kui laps ei suuda ikka sõna kokku lugeda, ütle sõna ise õieti välja. On oluline, et laps tunneks heakskiitu ja ei oleks surve all. Seetõttu on vahel targem mitte iga viga rõhutada.

Rõhk peaks olema edul ja rõõmul, nii et lugemisest saaks nauding!

**Sõnade kiire
äratundmine**

Sõnade loetelu

**Teksti lugemine:
esmalts harjutada
keerulisi sõnu**

Lugemisvead

Ära survesta last

Lugemisrõõm

9. KODUS HARJUTAMINE - LUGEMINE

Tekstide valik

Laps loeb parema meelega, kui ta saab raamatu ise valida. On oluline, et raamat ja illustratsioonid lapsele meeldiksid.

Paljud kirjastused pakuvad lastele loodud raamatuseeriaid, kus on kasutatud suuremaid tähti, lühemaid lauseid ja teksti selgitavaid pilte.

Oluliseks abiks lugemisel on see, kui tekstis ei ole poolitusi.

Kui laps on võimeline teatud asju tegema või läbi lugenud teksti või raamatu, tee märke lugemispäevikusse. Nii on lihtsam saavutustest ülevaadet saada.

Raamatu valik

Arvesta lapse huvidega

Lugemispäevik

9. KODUS HARJUTAMINE - HÄÄLIMINE

KUIDAS AIDATA LAST HÄÄLIMISEL?

Düsleksiaga lastele võib kirjutamine olla väga pingeline ja raske. Seetõttu tuleks sellele pühendatud aeg viia absoluutse miinimumini. Seda silmas pidades on järgnevad harjutused valitud sellised, millele kulub aega vaid mõni minut.

Sõnade harjutamine

Kirjapildi harjutamiseks lasevad paljud vanemad oma lastel tekste ümber kirjutada. See pole parim lahendus. Sõnade kopeerimine ei tööta nii hästi, kui etteütlus.

Kõige tavalisem meetod on dikteerida tekst, parandada vead ja seejärel lasta lastel valesti kirjutatud sõnad üks või mitu korda ümber kirjutada. Sel moodusel on 2 puudust:

- Isegi õigekirjas väga nõrgad õpilased suudavad kirjutada enamuse sõnu tekstis õigesti. Pole vajadust kirjutada neid sõnu üha uuesti. See kulutab aega ja energiat, mida võiks millegi kasulikuma jaoks kasutada.
- Sõnad, mis on valesti kirjutatud, vajaksid süstemaatilist analüüsi ja õige kirjutamise kordamist pikema perioodi jooksul. Üks-kaks korda ümberkirjutamist ei paranda õigekirjaoskust.

Inglise keele kohta tehtud uuring on näidanud, et 20% kõigist kirjavigadest tehakse 100 kõige sagedasemas sõnas (näiteks „koos“, „see“, „seal“). Järgmised 200 levinumat sõna annavad 10% vigadest. Sageli esinevate sõnade harjutamisest on palju kasu. Tõenäosus on väga suur, et need sõnad on ka järgmises etteütluks või essees.

Levinumate sõnade nimekirju võib leida internetist ja vastavatest sõnaraamatutest.

**Harjutamisele
pühendatav aeg**

Etteütluks

Ebaõnnestumised

**Harjutage levinud
sõnade kirjutamist**

9. KODUS HARJUTAMINE - HÄÄLIMINE JA ÕIGEKIRI

Sõltuvalt lapse vanusest võib igal harjutuskorral harjutada 5 - 15 sõna kirjutamist. Selleks on palju võimalusi. Üks kodus kasutamiseks soovitatavaid meetode on sõnade kirjutamine kaartidele.

Iga sõna kirjutatakse eraldi kaardile. Kaardid segatakse ja sõnad dikteeritakse üksteise järel. Iga sõna kohta mõeldakse lause, mis aitab lapsel sõna tähenduse meelde jätta. Laps kirjutab üles ainult harjutatava sõna.

Näide
Sõnakaart: õun

Sina loed:
Õun
Lause: Õun kukkus puult.

Laps kirjutab:
õun

Kui sõna on kirjutatud, siis kontrollib laps kaardilt, kas ta kirjutas õigesti. Kui kõik on õige, tehakse kaardile plussmärk. Kui sõna oli vigane, tehakse kaardile miinus ja laps harjutab uuesti. Kui laps on erinevatel päevadel kirjutanud sõna mitu korda järjest õigesti, siis pannakse kaart kõrvale ja selle koha võtab mõni teine.

Kahjuks ei ole põhjust arvata, et edaspidi kirjutab laps kõik harjutatud ja kõrvale pandud sõnad alati õigesti. Õigesti kirjutatud sõnade osa on 60-80% kõigist harjutatud sõnadest. Kõrvalepandud, kuid valesti kirjutatud sõnad võetakse uuesti harjutamisse, kui selgub, et kirjutamisel on vead uuesti tekkinud.

Sõnade valikul tuleks järgida kahte kriteeriumit:

1. Laps on antud sõna kirjutamisel vigu teinud
2. Valida sõnad sageli esinevate sõnade hulgast

Sõnakaartide kogu

Edukuse määr

Sõnade valik

9. KODUS HARJUTAMINE - HÄÄLIMINE JA ÕIGEKIRI

Häälimise ja õigekirja reeglid

Õpikutes ja raamatutes antavad õigekirjareeglid on sageli lastele kasutatud, sest seal on väga palju erandeid või eeldavad teadmisi, mida lastel veel pole. Keerulise sõnastusega reeglid võib ümber sõnastada ja kõigile reeglitele tuleks alati lisada näited.

ARVUTIPROGRAMMID

Praeguseks on loodud hulgaliselt arvutiprogramme lugemise, häälimise ja õigekirja harjutamiseks. Soovitav on arvutiprogrammide järgi harjutada koos lapsega, et näidata nende kasutamist ja suurendada motivatsiooni harjutamiseks. Programmide valikul tuleks suurt tähelepanu pöörata nende programmide kvaliteedile. Tähelepanu tuleks pöörata järgmistele punktidele:

- Osad programmid võimaldavad küll mängimist, kuid ei eelda lapselt kirjutamist. Kui soovite, et laps edeneks kirjutamisel, veenduge, et programmis oleksid vastavad harjutused.
- Sõnade valik programmis peaks võimaldama sageli kasutatavate sõnade kirjutamist. .

Vanemate, õdede ja vendadega koos harjutamine muudab õppimise lõbusamaks.

Häälimise ja õigekirja reeglid

Arvutiprogrammide kasutamine

10. ARVUTI KASUTAMINE

Korduma kippuvad küsimused

Kas düsleksiaga lastele on soovitatav kasutada õppimisel arvutit?

Arvuti kasutamine on kasulik, sest:

- selle abil saab tõsta motivatsiooni ja õppija enda vastutust
- võimaldab kogeda kiiret edasiminekut
- vähendab rusutuse tunnet, sest arvuti ei anna hinnanguid ja on neutraalne
- arvestab individuaalsete vajadustega
- võimaldab pingevaba õppimisõhkkonda, ei tekita konflikte
- võimaldab õppematerjalist multimeedia esitlusi, st kombineerib pilti häälega
- arvutikasutamine võib olla eriti efektiivne, kui õppijal on täiendavaid raskusi, näiteks peenmotoorikaga, mis mõjutab käekirja
- vähendab hüperaktiivsusest tingitud raskusi

Mida peaks düsleksiaga lapse puhul arvutikasutamisel erilisel tähele panema?

- Tööjuhised olgu lühikesed ja selged
- Tekstide font ja värv peaksid vastama lapse eelistustele
- Arvutiekraan peab olema matt ega tohi läikida

Milline on parim koht ja asend arvutile?

- Aseta arvutiekraan nii, et sealt ei peegelduks ümbritsevat keskkonda
- Vajadusel kasuta spetsiaalset valgustust
- Kasuta ergonoomilist mööblit
- Esimene rida arvutiekraanil peaks olema silmade kõrgusel
- Iga 20-30 minuti järel tuleks teha paus töötamises
- Välti müra
- Võimalusel paiguta printer teise ruumi, et vähendada müra häirivat mõnu
- Kindlusta arvuti lähedal piisavalt ruumi teistele vajaminevatele õppevahenditele ja -materjalidele

Võimalda töötamine arvutiga

Oluline on hea kvaliteediga arvuti

Korralda töökoht arvutiga töötamiseks

10. ARVUTI KASUTAMINE

Mida tuleks jälgida arvutiprogrammide hankimisel?

Praegu pakutakse palju arvutiprogramme ning need uuenevad ja muutuvad väga kiiresti. Jälgida tasub, et programm võimaldaks:

- lühikest ja kergesti mõistetavat teekonda vajalike protsessideni
- peatada ja salvestada töö igas tema etapis
- abi probleemide tekkimisel
- õppida ja edasi liikuda väikeste sammude haaval
- valida ja kasutada ka selle üksikuid osi
- korrata ning parandada tehtud sooritusi
- valida erinevate raskusastmete vahel
- enesekontrolli, parandada ja eemaldada tehtud vead ning annaks võimalikult kiiret tagasisidet
- töötamist tõepoolest vajalike töövahenditega ega oleks ülekoormatud tarbetute lisavõimalustega
- printida tehtud tööd
- seadistamist individuaalsetele vajadustele (töötamise kiirus, tähtede suurus jmt)
- mikrofonide ja kõlarite kasutamisel veendu nende piisavas kvaliteedis
- kasutatud kõne oleks selge, arusaadav ja räägitud arusaadava kiirusega

Tee pause

Vali arvutiprogrammid väga hoolikalt

10. ARVUTI KASUTAMINE

Missuguseid õppeülesandeid võiks sooritada arvutiprogrammide abil?

Palju võimalusi on programmide valikuks. Soovitav on valida arvutiprogrammid lähtuvalt lapse individuaalsetest vajadustest ja arvestada ka lapse soovidega. Tavaliselt võimaldavad taolised programmid mitmesugust tegevust.

Mõned näited ja soovitused, mida lapsele valitavad programmid võiksid sisaldada:

- häälikute õppimine
- tähestiku õppimine
- silbitamise õppimine
- tähtede ja häälikute leidmine sõnadest
- töötamine sõnakaartidega
- värvuste õppimine, töötamine värvustega
- harjutused nägemistaju arendamiseks
- sõnade äratundmine
- lausete struktuuri õppimine
- tekstid kõne arendamiseks
- jne

ÄRA UNUSTA:

- nõu pidada lapse õpetajaga ja küsida tema soovitusi
- arvutiprogrammid ainult toetavad õppimisprotsessi, kuid ei asenda õpetajat ega õpetamist
- viia end kurssi oma lapse iseärasustega enne arvutiprogrammide valikut

Pane tähele, et valitud programm vastaks lapse arengutasemele.

Mitmekülgsed õpiülesanded

Ülesannete
tõhustamiseks
kombineeri
lugemis- ja
kirjutamisharjutusi

Küsi nõu õpetajalt
või mõnelt teiselt
spetsialistilt

10. ARVUTI KASUTAMINE

KIRJANDUS ja MATERJALID

Viiteid headele arvutiprogrammidele koos õpistiilide kirjeldustega leiab raamatutest: Reid, G. (2005 muud aastad). *Dyslexia. A Complete Guide for Parents*. John Wiley & Sons.

Õppimist toetavad arvutiprogrammid muutuvad väga kiiresti ning tihtilugu vajavad need rakendamiseks ka uut tehnoloogiat. Sellel põhjusel ei anna käesolev raamat konkreetsete programmide nimetusi.

Soovitav on uurida ka vastavaid veebilehekülgi. Ka veebilehed tekivad, kaovad ja muutuvad väga kiiresti. Sageli on õpetajad ja teised spetsialistid kursis uuema toodanguga ja oskavad soovitada teie lapsele sobivaimaid.

Pane tähele, et arvutiprogrammidest on selles raamatus juttu seoses erinevate alateemadega.

11. VÕÕRKEELTE ÕPPIMINE

A) ÜLDISED KÜSIMUSED

- Milline on Sinu lapse õpistiil? (ptk 8)
- Milliseid meeli Sinu laps õppimisel kasutab? Mida ta eelistab? (ptk 8)
- Kas Su laps märkab erinevusi keelte vahel?

Näide:

Inglise - saksa

Sõnade kõlaline ja tähenduslik sarnasus

- Kas Su laps parandab, muudab regulaarselt?
- Kas Su laps püüab ja on võimeline aru saada teise keele kultuurist?
- Kas kool toetab teisest kultuurist ja teist keelt kõnelevaid õpilasi? Mil moel?

B) ERIKÜSIMUSED

1. Tähed ja häälikud

- Kas laps teab, et ühele tähele võib vastata mitu häälikut?

Soovitus/näide:

Valmista tähekaardid ja tutvusta kõiki häälikuid, mida selle tähega saab esitada.

Tutvusta/avasta koos lapsega kõiki reegleid ja seaduspärasusi.

- Kas Su laps teab, et üht häälikut võib kirjutada mitme erineva tähega?

Soovitus/näide:

Koosta lapse jaoks tabel võõrkeele häälikutest ja sõnades

Keel ja häälik				
Inglise [ou]	cold	shoulder	show	...
Prantsuse [ä]	mentir	chanter	blanc	...
Saksa [f]	Ofen	Offen	Vogel	...

HALLO

GRUEZI

HELLO

AHOJ

HOLA

Sarnasused ja erinevused

Kontaktid:
kirjasõber
õpilasvahetus

Sama täht, erinevad häälikud

Sama häälik, erinevad tähed

11. VÕÕRKEELTE ÕPPIMINE

- Kas Su laps oskab tähelepanu pöörata tähtedele ja häälikutele, mis tema emakeeles puuduvad?

Näide: m

HÄÄLIK - TÄHT - TÄHE KUJU kirjuta, joonista, puuduta jmt. Leia sobiv pilt, näiteks: kaks sillakaart

- Kas laps saab piisavalt õppida ja harjutada erinevaid fraase, laule ning luuletusi, kas ta oskab riime leida ja ise neid luua?

Fraasid

How are you?

Wie geht's?

Comment ça va?

Comme sta?

Como está?

Hoe maakt U het?

Riimid

Katzen können Mäuse fangen,
haben Krallen, scharf wie Zangen,
kriechen durch die Bodenlöcher
und zuweilen auf die Dächer.

Row, row, row your boat
gently down the stream.
Merrily, merrily, merrily, merrily,
life is but a dream.

Tšehhi keel	káva	láva	tráva	kráva
Hispaania keel	pruna	bruna	lluna	engruna
Soome keel	vesi	käsi	susi	lasi

2. Sõnad

- Kuidas laps omandab uusi sõnu?

Soovitused ja näited:

- učitelji priporočajo učne kartice
- Tee sõnakaardid raskete sõnade jaoks. Kirjuta sõnad trükitähtedega.
- Joonista/kleebi iga raske sõna kohta pilt samale kaardile.
- Lase lapsel kuulata lugusid nende sõnadega, kasuta TV või arvutiprogramme, lindistusi jmt.
- Lase lapsel silmad sulgeda ja kujutada ette sõnaga seonduvaid tundeid, hääli, maitseid jmt.

Harjuta uusi tähti ja häälikuid

Harjuta fraase, laule ja riime

Sõnade riimimine

Uued sõnad

11. VÕÕRKEELTE ÕPPIMINE

Sõnade õppimiseks kasuta erinevaid viise:

		 	 	 + +
lindistused	Kuula, loe, ütle, tegutse	Ütle ja lindista, kuula oma lindistust	Kuula ja ütle rahulikus olekus (istudes või lamades) ja liikumisel	Kuula, hääli, kirjuta, loe ja võrdle

- Õpeta sõnu väikeste hulkade kaupa.
- Õpeta sõnu sõnarühmade kaupa: laul, laulik, laulame, ...

Kuidas aidata lapsel sõnu õigesti kirjutada?

Näited:

- Moodusta lauses olevate sõnade esitähedest üks sõna, võimalusel tee selle kohta jutuke.

C arol

O pens

A ll

T ins

- Joonista eriti raskete sõnade ümber kontuur, loe sõna ja jäta kontuur meelde.

happy

- Muuda tähed sõnades piltideks, loe sõna, jäta pildid meelde.

m   n

- Kasuta sõnaosade õpetamisel erinevaid värve :

teacher

teaching

pre-teaching

- Vajadusel kasuta piltsõnastikke.

Sõnade meeldejätmise

Toetu kuulmisele õpetades häälikuid, silpe, sõnu, fraase ja riime

Toetu nägemisele: loe, ütle, korda, kirjuta, kontrolli

Kasuta sõnade kirjutamiseks erinevaid värve ja taustu

Kasuta pilte

Kasuta liikumist ja puudutamist:

- kirjuta liivale, vaibale, ...
- konstrueeri sõnu kividest, klotsidest, ...
- trüki sõnu

Õpeta sõnu kontekstis, kasuta lühikesi jutuke.

11. VÕÕRKEELTE ÕPPIMINE

- Kuidas aidata lapsel õppida regulaarseid ja ebaregulaarseid tegusõnu?

Võid koostada õppematerjali, kus on:

- ülevaade kõigist aegadest
- sarnased sõnad esitatud koos, näiteks sarnase lõpuga sõnad: grew, blew, ...
- harjuta kõige sagedamini esinevaid vorme
- igaks kontrolltööks vajaminevad sõnad ja vormid

3. Grammatikareeglite õpetamine

- tehke seda samm-sammult, jagage ülesanded väiksemateks osadeks, andke ülesanded lühidalt ja selgelt
- kirjalike juhiste puhul jälgige, et ülesanded oleksid omavahel selgelt eristatud, kasutage selleks komasid või muid märke, alustage ülesande järgmist osa uuelt realt vm
- igal harjutamise etapil võiks olla oma iseloomulik märk, loovamad lapsed võivad selle ise teha, jätke märkide jaoks piisavalt ruumi
- erinevad reeglid võib esitada erinevate värvidega
- esita grammatikareeglid emakeeles ja lase lapsel neid korrata
- joonised või naljakad pildid võivad aidata reeglite meeldejätmisel
- vajadusel muuda reeglite tekst lihtsamaks
- koosta reeglite kohta plakateid või töölehti ja riputa need lapsele nähtavasse kohta
- kogu koostatud plakatid ja töölehed kokku ühte mappi, siis on neid vajadusel kerge leida

Plakatite ja töölehtede kujundus aitab õppimisele kaasa.

Soovitav on kasutada:

- suurt kirja, alates 12 või 14
- ilma „jalgadeta“ fonti, head on Comic Sans, Verdana, Ariel
- võimalusel väldi Times New Roman jt sama tüüpi fonte
- sobivat paigutust: selgelt eristatud pealkiri, alampealkirjad, tekstiblokid; piisavalt ruumi tekstiblokkide vahel
- värvilist kirja ja/või tausta

Samm-sammult

Kasuta värve

Reeglipärased

teigusõnad:

cook

cooked

cooked

Ebareeglipärased

teigusõnad

go

went

gone

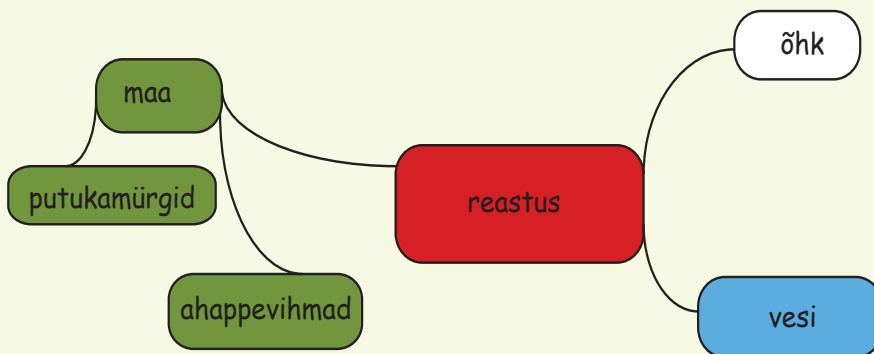
**Selge, õppimist
toetav teksti
kujundus ja paigutus**

11. VÕÕRKEELTE ÕPPIMINE

- Väga tähtis on võõrkeele õpetaja, klassiõpetaja ja vanema koostöö.
- Suhtlemisoskuse harjutamisel ei maksa tekkivatele grammatikavigadele liialt keskenduda.
- Last aitab, kui vanem näitab üles huvi võõrkeele õppimise ja teiste kultuuride vastu.

4. Tekstide kirjutamine

- Kogu ideid, koosta jooniseid ja ideekaarte.

- Kirjutamisstrateegiad

Näited

Laps:

- räägib, millest ta soovib kirjutada
- kirjutab oma jutu
- märgib võtmesõnad

Pärast seda kirjutab laps oma jutu uuesti lühemalt või pikemalt, kellegi teise vaatenurgast, muudab aega, kohta, mõtteid või laadi (ajaleheartikkel, kiri, intervjuu, vm).

Võrrelge lapse loodud jutu esimest ja teist versiooni.

Jälgige teksti kujundust, et oleks piisavalt ruumi teksti ümber, lõigud eristuksid üksteisest, ...

Kaust

Kontakt

Joonised, ideekaardid

Kirjutamisstrateegiad

Besedilo:

- uvod
- jedro
- razprava
- zaključek

11. VÕÕRKEELTE ÕPPIMINE

5. Loetu mõistmine

Strateegiad, mida kasutada võõrkeeles lugemisel

- Arutle koos lapsega:
Millest jutt rääkis?
Mida olid varem sellel teemal lugenud või kuulnud?
Missuguseid teemakohaseid sõnu tead?
Otsige raamatutest, internetist jm veel lugusid samal teemal.
- Leidke lugemiseks sobiv koht, mis on mugav, hea valgusega, laseks süveneda jmt.

Strateegiad, mida kasutada võõrkeelse teksti mõistmiseks

- Kuula lindistusi mitu korda, tee märkmeid jutus olevate ideede kohta. Kasuta ideede märkimiseks sümbboleid.
- Loe nii häälega kui ka vaikselt. Häälega lugemine aitab kaasa tekstist arusaamisele.
- Lisa tekstidele pilte, sümbboleid ja lühikesi kokkuvõtvaid lauseid.
- Jooni olulised laused.
- Muuda tekst lihtsamaks kasutades lühemaid ja lihtsamaid sõnu ning lauseid.

Strateegiad küsimustele vastamiseks

- Märgi võtmesõnad markeriga.
- Loe küsimusi hoolikalt ning korda oma sõnadega.
- Märgi vastused küsimustele erinevate värvidega.
- Räägi sõbrale, millest lugesid.

Meenuta varasemaid teadmisi

Lisa pilte

Tee jooniseid

Kasuta värve

11. VÕÕRKEELTE ÕPPIMINE

KIRJANDUS

Võõrkeele õpetajad oskavad vanematele ja lastele soovitada raamatuid ja muid õppematerjale kodus harjutamiseks. Õpetajate antud soovitused on kooskõlas nende kasutatavate õppeprogrammidega.

Vanemad saavad oma last toetada, kui nad julgustavad teda vaatama võõrkeelseid TV-programme, filme, käivad välismaal jmt.

Allpool on esitatud mõned näited võõrkeele õppimist käsitlevast kirjandusest.

Birsh, J. R. (2005). Multisensory Teaching of Basic Language Skills. Brooks Publishing Comp.

ClozePro, website: www.cricksoft.com/uk/products/closepro/default.asp#about

Erkert, A. (2003). Sprach-Förder-Spiele. Freiburg: Christopherus.

Hufeisen, B. (2004). Deutsch und die anderen (Fremd) Sprachen im Kopf der Lernenden. Wie man dieses Potenzial in Deutschunterricht nutzen kann. Fremdsprache Deutsch, 31, 19-23.

12. PÄRAST KOOLI LÕPETAMIST

Kool on lõpetatud. Kuidas edasi?

- Düsleksiaga inimestele on väga sobilikud paljud ametid, kus nad saavad oma andeid välja arendada.
- Düsleksiaga inimesed on sageli väga loomingulised. Nad võivad olla andekad ja edukad tehnilistel aladel, juhtimises ja sotsiaalsetes ülesannetes.

Karjäärinõustamine

- Hea karjäärinõustamine annab inimesele kindlustunde, mis on vajalik õigete otsuste tegemiseks.
- Noore inimese enda soovide ja eelistustega tuleb arvestada.

Vanemate roll

Vanemad saavad oma lapsi aidata:

- Olla teadlikud oma tugevustest ja vajadustest seoses õppimisega
- Kasutada oma tugevusi nõrkuste ületamiseks
- Otsida võimalusi tutvumaks võimalike ametitega tehes vabatahtlikku tööd, osaledes suvelaagrites, osa ajaga tööl jmt.
- Olla paindlikud ja säästvad oma töötamisel ning mitte laskma end heidutada tagasilöökidest.

Pärast kooli lõpetamist

Milline töö valida?

Vanemate roll

12. PÄRAST KOOLI LÕPETAMIST

Pismenost

- Kahjuks on paljude düsleksiaga inimeste probleem jäänud märkamata ning abi saamata. Nende lugemis- ja kirjutamisoskus ei vasta tihtipeale igapäevaelu nõuetele.
- Tänapäeval on võimalik arendada oma lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisoskust täiskasvanutele mõeldud koolides ja gruppides.

Kas düsleksia kestab terve elu / kas düsleksia esitab väljakutseid kogu elu jooksul?

- Ehkki düsleksiat käsitletakse kui õppimist mõjutavat häiret, kestab düsleksia mõju terve elu.
- Düsleksiaga noorukitel ja täiskasvanutel võib olla raskusi lugemisel, kirjutamisel, arvutamisel, ajaplaneerimisel, tööde järjestamisel, detailide meelespidamisel jpm.
- Düsleksiaga noorukid ja täiskasvanud võivad saavutada suurt edu kasutades alternatiivseid õppimismeetodeid ja -strateegiaid, tehnoloogiat jmt.
- Düsleksiaga noortel inimestel võivad tekkida probleemid pärast põhikooli lõppu siirdumisel edasistele õpingutele või tööle. Vanemate nõuanded ja abi saavad muuta noore inimese paindlikumaks, vähem haavatavaks ning aidata kaasa nende organisatoorse oskuste paranemisele.

Lugemine Kirjutamine Arvutamine

Düsleksia - elukestev väljakutse

13. DÜSKALKUULIA

SISSEJUHATUS

Raskusi matemaatikas nimetatakse düskalkuuliaks. Seda põhjustavad infotöötlemise raskused, mis on omased ka düsleksiale: probleemid töömäluga, raskused informatsiooni järjestamisel ja organiseerimisel ning aeglus infotöötlemise protsessis.

RASKUSED

Düskalkuuliaga õpilastel esinevad raskused:

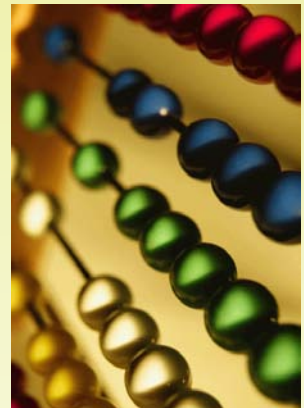
- Numbrite kuju ja numbrirea õppimisel
- Korrutustabeli õppimisel
- Suundade ja suundi sisaldavate mõistete (ilmakaared) õppimisel
- Aja ja ruumimõistete õppimisel, aja - ja ruumitaju kujunemisel
- Tegevuste järjestamisel
- Orienteerumisel ruumis, satuvad kergesti segadusse, kui samal ajal tuleb sooritada tegevusi erinevates suundades (liikuda edasi samal ajal tõsta üks käsi üles ja lasta teine käsi alla)
- Nägemise teel tajutud märkide ja sümbolite eristamisel
- Peast arvutamisel

Matemaatika kasutab oma märkide süsteemi ja keelt, mille vähene mõistmine võib olla probleemide allikas. Mõistete ja terminite õppimine on matemaatiliste oskuste aluseks.

Matemaatika õppimise teeb veelgi keerulisemaks asjaolu, et sama matemaatilise protsessi kohta võib kasutada erinevaid sõnu, näiteks: liita, juurde, pluss, suurendada, ...

DÜSKALKUULIA

Infotöötlemise raskused

Raskuste näited: Korrutamine

Aeg

13. DÜSKALKUULIA

TERVIKU OSAD TOETUVAD ÜKSTEISELE

Matemaatikas on kõik osad üksteisega seotud ning järjestatud ühtseks struktuuriks. Matemaatikat õpitakse osade kaupa, mis kokku moodustavad terviku. Teadmised osadest aitavad mõista tervikut ning vastupidi, arusaamine tervikust toetab osade vaheliste seoste ja järjestuse omandamist.

TEGUTSE ÕIGES JÄRJEKORRAS

Alusta õpetamist kasutades praktilist materjali, sest sümbolite kasutamine võib olla raske. Seejärel näita, kuidas kasutada sümboleid praktiliste esemete ja tegutsemise asemel. Düskalkuuliaga lapsed on edukamad praktilistes tegevustes kui rääkimises ja nimetamises. Praktiliste tegevuste kaudu on võimalik lastele näidata, et enne toimub protsess ja seejärel selle nimetamine. Kui tegevused teha vastupidi, st enne nimetada ja esitada sümbolid ning seejärel praktiline tegevus, siis see tekitab düskalkuuliaga lastel segadust ning nad ei saa selget ettekujutust, mida nad peavad tegema. Kui praktiline tegevus on omandatud, saab edasi minna üldistuste, abstraktse mõtlemise ja edasiste avastuste juurde.

Düskalkuuliaga lapsed/õpilased võivad praktilisi esemeid ja tegevusi soovida kasutada pikema perioodi jooksul kui nende eakaaslased, sest neil võivad esineda raskused numbrite kasutamisel. Mitmesugused praktilise harjutamise vahendid sobivad nende laste/õpilaste õpetamise mitmekesistamiseks, näiteks Montessori materjalid, Dienes Multibase Arithmetic Blocks jt.

Matemaatikal on kindel, omavahel seotud struktuur

Õige järjekord

Tegutsemine

Nimetamine

Mõtlemine

13. DÜSKALKUULIA

MULTISENSOORNE ÕPETAMINE

Multisensorset õpetamist (toetumine erinevatele meeltele) on kasulik rakendada düskalkuuliaga õpilastele keeleõppe (language work) tundides/korraldamisel. Näiteks: õpetades esmakordselt uusi matemaatilisi mõisteid ja protsesse saab kasutada näitlikku materjali, jooniseid, pilte, verbaalset selgitust jmt. Seejärel võib lasta õpilasel oma sõnadega selgitada õpitud protsessi, lasta anda juhiseid tööks jmt. Õppimise edenemist on kasulik hoolikalt jälgida ning veenduda, et kõik õpitav oleks omandatud enne järgmiste astmete juurde edasiminekut.

KIRJANDUS

Chinn, S. ja Ashcrott, R. (1993). Mathematics for Dyslexics. A Teaching Handbook. Whurr Publishers, London

Miles, T.R ja Miles, E. (1992). Dyslexia and Mathematics. Routledge.

Henderson, A., Brough, M. ja Came, F. (????). Working with Dyscalculia. Marlborough, England, UK.

ARVUTIPORGRAMMID

„Math Blaster“ Knowledge Adventure

„Number Shark“ White Space

Multisensorne õpetamine

Õppimine kasutades kõiki meeli

Valed strateegiad

$$4+3 = 6$$

$$9-3 = 7$$

$$3 \times 8 = 11$$

$$6 \times 7 = 47$$

$$3 \times 70 = 21$$

$$900-400 = 600$$

$$70-10 = 71$$

$$10+30 = 13$$

$$77-68 = 11$$

$$1475+6894=712169$$

14. RIGHTS OF CHILDREN WITH DYSLEXIA

Children with dyslexia belong to a group of pupils with Special Educational Needs (SEN). Their basic rights were set down by

THE CONVENTION ON THE RIGHTS OF CHILDREN (United Nations, 1989):

- State Parties recognise the right of the child to education and with a view to achieving this right progressively and on **the basis of equal opportunity** (...) (Art.28)
- State Parties agree that the education of the child shall be directed to:
 - (a) the development of the child's personality, talents and mental and physical abilities to **their fullest potential**;(…) (Art.29)

(<http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/k2crc.htm>)

The above statements imply the right of each child to:

- ☺ receive a diagnosis of his/her Special Educational Needs
- ☺ an individual adaptation of the curriculum and teaching methods
- ☺ an individual adaptation of requirements according to his/her abilities
- ☺ an appeal by the parents to a special person/institution (e.g. an ombudsman) if his/her rights are not respected

Some countries have already come up with various regulations that help to put the above statements into practice:

- ☺ release from reading out loud in front of the class

e.g. in Brazil, Croatia, Czech Republic, Germany - sometimes, Ireland, Norway, Poland, Sweden, USA

- ☺ not lowering marks for poor spelling

e.g. in Brazil, Croatia, Czech Republic, Germany, Italy, Norway, Poland

- ☺ not lowering marks for poor handwriting

e.g. in Brazil, Croatia, Czech Republic, Italy, Norway, Poland

- ☺ making it possible to use a computer or typewriter

e.g. in Austria -only for older pupils-, Belgium, Cyprus, Czech Republic, France, Germany, Hungary, Ireland, Norway, Poland, Slovenia, Spain, Ireland, UK, USA

- ☺ doing oral or tape-recorded rather than written work

e.g. Belgium, Croatia, Czech Republic, France, Hungary, Ireland, Norway, Poland, Russia, UK, USA

The Convention on the Rights of Children

General rights

In the classroom

14. RIGHTS OF CHILDREN WITH DYSPLEXIA

1. Special rights for pupils with dyslexia during exams:

- ☺ allowing the spelling of words to be checked in a dictionary

e.g. in Austria - but only for older pupils, Belgium, Czech Republic, Germany, Hungary, Norway, Poland, UK

- ☺ allowing the use of a tape recorder to listen to exam questions instead of reading them

e.g. in Belgium, Czech Republic, Norway, Switzerland, UK, USA

- ☺ allowing exam questions to be read to them

e.g. in Belgium, Brazil, Croatia, Czech Republic, Ireland, Norway, Spain, Switzerland, UK, USA

- ☺ receiving additional time during written exams

e.g. in Belgium, Brazil, Croatia, Cyprus, Czech Republic, France, Germany, Hungary, Norway, Poland, Russia, Slovenia, Sweden, Switzerland, UK, USA

2. Special rights for pupils with dyslexia learning foreign languages

- ☺ Allowing the learning of only one foreign language if two or more are obligatory

e.g. in France, Ireland, Norway, Poland, Switzerland, UK, USA

- ☺ basing the foreign language marks mainly on oral performance

e.g. in Czech Republic, France, Germany - e.g. Berlin, Norway, Poland

- ☹ In most countries, however, these rights are not regulated by legal acts.
- ☹ Very often their application depends on the given school and teacher.

The data presented in this chapter are based on the European Dyslexia Association's questionnaire of 2003. More details on the results of the questionnaire can be found in the book by M. Bogdanowicz and H.A. Sayles "Rights of Dyslexic Children in Europe" (2004).

Exams

Foreign languages

Marks

Problems

Kodu ja kool

Düsleksiaga lapse igapäevase probleemid ja lahendused

HOMMIK

Olukord	Lahendus
---------	----------

Ärkamine

Lapsel on sageli raskusi ärkamisega, ta on pikalt unine, sest ta on eelmisel öhtul teinud järgmiseks päevaks antud kodutöid	Lapsevanem võib äratada last mõne naljaka looga, näiteks kasutada sobiva teemaga laulus/luuletuses oma lapse nime, äratada laps kasutades selleks lapse lemmikmänguasju vmt.
--	---

Pesemine, riietumine, söömine

Lapsel võib olla raskusi peenmotoorikaga, ta ei taha teha neid lihtsaid tegevusi, sest need võtavad palju aega ja tulemused ei ole head	Lapsevanem võiks last aidata niipalju ja kaua, kui see on hädavajalik. Ärge tehke tegevusi oma lapse eest!
Laps võib olla huvitatud mõnest teisest tegevusest samal ajal, näiteks vaadelda vihmapiiskade liikumist aknal selle asemel, et oma nägu pesta.	Lapsevanem ei pruugiks vihastuda. Küsige lapselt, mida ta peaks praegusel hetkel tegema. Ütle lapsele, et tema lemmikvõileib ootab teda juba köögis vm, mis aitaks lapsel tulla vajalike tegevuste juurde. Võib suunata ka last vaatama tema lemmikrubriiki teleprogrammis.

Kooliminek

Lapsel võib olla vastumeelne olla koolis üksi, ta võib tunda ängistust ees ootavate ebameeldivate või raskete asjade pärast.	Lapsevanem kandku hoolt, et laps teaks vanemate armastust sõltumata koolis saadavatest hinnetest. Vanem võiks lapsele öelda: „Ma tean, et eile õhtul sa õppisid hoolega tänaseks kontrolltööks. Sa oled andnud endast parima. Ma olen sinu üle uhke. Kui sul läheb kontrolltöö halvasti, siis me õpime veel ja järgmisel korral teed sa selle töö paremini. Ära muretse!” Jäta alati oma lapsega hüvasti, anna talle lahkumismusi.
Laps võib mitte tahta kooli minna ja teeselda haigust.	Lapsevanem kontrolligu lapse tervist: mõõtku temperatuuri ja vaadaku kurku. Kui on kahtlusi, et lapse teeskleb, saab talle öelda, et ühtki ohtlikku märki haigusest ei ole. Katsuge aru saada lapse mure tegelikest põhjustest. Väga sageli on põhjuseks tegemata kodutöö või kontrolltööks mitte valmistumine. Katsuge lapse muret vähendada ja pakkuge mõned mõistlikud lahendused. Näiteks kirjutage õpetajale ja lubage, et laps teeb kodutööd järgmiseks päevaks. Laps peaks igal juhul kooli minema, vastasel juhul teesklemine süveneb.

PEALELÕUNAL

Koolist koju tulek

Lapsel on tavaliselt soov rääkida kõigest, mis koolis juhtus, eriti oma ebaõnnestumistest.

Lapsevanem peaks lapse kuulamiseks looma õhkkonna, kus laps saab rääkida ja vabaneda tekkinud ebameeldivatest tunnetest ja pingetest. See on olulisem, kui lõuna ajal söömine. Kui lapsevanem pakub välja: „Enne söö ja seejärel räägi mulle kõigest“, siis on ootuspärane, et laps ei soovi hiljem midagi rääkida. Pidage meeles, et täiskasvanute jaoks otstarbekas mõte või teguviis ei pruugi seda olla lapse jaoks. Lapse jaoks tähtsustuvad asjad omamoodi. Kui lapsevanemal on kiire, tuleks seda lapsele öelda: „Räägi mulle kõigest lühidalt, sest ma pean 5 minuti pärast bussi peale minema. Me saame pikemalt rääkida hiljem, kui ma olen kodus tagasi.“

Lapsel võib olla halb tuju ja ta ei soovi rääkida, kuid te võite ära tunda, et koolis on midagi halvasti läinud.

Lapsevanem saab last veenda, et ta armastab oma last. Rääkige lapsele, et olete tema pärast mures, sest tal on kurb nägu ja olukorraga hakkamasaamiseks on parim, kui ta räägib, mis on juhtunud.

Kodutööde tegemine

Laps tahab teha kodutöid hiljem, st mitte kohe pärast koolist koju jõudmist. Laps võib olla väsinud ja teadlik, et tegemist vajavad ülesanded on rasked või lausa ebameeldivad.	Lapsevanem võiks lasta lapsel puhata, minna välja, mängida või külastada mõnda sõpra, kuid mitte rohkem kui üks tund.
Laps ei mäleta kodutöid. Ta ütleb, et midagi ei antud kodus teha, kuid see on vähetõenäoline.	Lapsevanem peaks kontrollima koduseid töid ja helistama teadasaamiseks mõnele sõbrale. Kui see vajadus on sageli, otsustage koos õpetajaga, et ta kontrolliks klassis, kas laps on kodused tööd üles märkinud
Laps ei taha teha koduseid töid ja ütleb, et ta ei oska neid teha.	Lapsevanem peaks endale selgeks tegema, missuguseid ülesandeid suudab laps üksi teha ja milliste täitmisel vajab abi. Laps peaks üksi tegema kõik tööd, mida ta suudab. Koos tuleks teha ainult need ülesanded, milles laps tõepoolest abi vajab. Ärge rutake last aitama kohe, kui ta asub ülesannet sooritama. Pärast iga suurema töö tegemist tunnustage last hea sõnaga või premeerige mõne lemmiktegevusega. Kui näete, et lapsel on uuesti tekkinud probleemid või tema tähelepanu väheneb, jagage ülesanded lühema aja peale.
Laps istub koduste tööde juures pikka aega, ei keskendu ja kaldub kergesti kõrvaliste asjadega tegelema.	Lapsevanem saab koos lapsega jagada kodused tööd väiksemateks osadeks ning määrata lühema aja nende täitmiseks. Võib kasutada taimerit. Hea on kasutada tunnustust ning preemiat.

Raamatute lugemine

Laps ei soovi lugeda õpetaja määratud raamatuid.	Lapsevanem saab kasutada erinevaid meetoodikaid. Paaris lugemise puhul loetakse kordamööda (Bogdanowicz, 1997). Katkestage lugemine piltide vaatamiseks ning nende üle arutlemiseks. Küsige lapselt tema arvamust ning arutlege tekstis tõstatatud probleemide üle (Reid, Wearmotuh, 2002). Laske lapsel endal valida preemia. Premeerige head lugemist ja ka head kuulamist.
--	---

Lapse vihikud, nende täitmise jälgimine

Laps unustab harjutused ja ülesanded tegemata nii klassis kui ka kodus, laps teeb ülesannetes vigu.	Lapsevanem võiks jälgida vihikute täitmist iga päev, veenduge, et laps parandaks kõik tehtud vead. Märkige tehtud vead vihikulehe serval „linnukesega“, et laps neid märkaks ja saaks parandada. Vajadusel aidake last vigade parandamisel, kuid ärge tehke seda tema eest.
Laps teeb kirjutamisel vigu.	Lapsevanem saab lapsele õpetada mitmesuguseid võtteid õigesti kirjutamise õppimiseks ning võtta arvesse lapse tugevaid, nõrku külgi ning hariduslikku erivajadust.

Koolikott

Laps unustab väga sageli vajalikud asjad (vihik, kodus tehtud tööd jmt) kooli kaasa võtmata. Tal võib koolikotis valitseda suur segadus, mis teeb vajalike asjade leidmise raskeks.	Lapsevanem saab õpetada, et laps pakiks ise oma koolikoti, kõige parem, kui ta teeb seda koha pärast kodutööde tegemist. Pärast koti pakkimist saab vanem jälgida, et kõik vajalik oleks olemas ning korrastada kott lõplikult.
Laps unustab osa vajalikke asju oma koolikotti panemast.	Lapsevanem saab õpetada koolikoti pakkimist lastes lapsel vastata küsimusele „Mida Sul on homme koolis vaja?“. Laps koostab nimekirja või ütleb vajalikud asjad ning seejärel pakib koti vastavalt sellele nimekirjale. Jälgige, et kõik vajalik oleks kaasas. Õpetage last oma koolikotti veelkord üle vaatama.

Õpiabi

Lapse areng ei ole ühtlane. Tal on oma tugevad, aga ka nõrgad küljed. Arenguline puudujääk võib ilmneda seoses nägemise ja motoorsete oskustega, kõnekuulmisega, peenmotoorikaga, koordinatsiooniga või psühhomotoorsete funktsioonide integratsiooniga. Nende probleemide kindlakstegemisel aitavad spetsialistid.	Lapsevanem saab pidada sidet kooliga ning õpiabiõpetajaga. Kodus on kasulik jätkata õpiabiõpetaja antud harjutuste tegemist. See tagab akadeemiliste oskuste edasiarenemise ning raskuste ületamise. Tunnustamine igal päeval muudab harjutamisprotsessi meeldivamaks.
---	--

Ülesanded kodus

Lapse asjad on sageli korratud, tuba korrast ära, kapid ja riided segamini.	Lapsevanemal on kasulik osa mänguasju ajutiselt kõrvale panna, eriti need, millega aktiivselt ei mängita. Mänguasju võiks perioodiliselt vahetada. Sorteerige mänguasjad suurtesse karpidesse, pange karpidele sedelid sõnade või piltidega nende sisu kohta. Leppige kokku kindlad kohad asjadele. Korrastage tuba koos lapsega ning näidake selles eeskuju. Järgnevatel nädalatel aidake lapsel oma tuba korrastada ning toetage last ja tunnustage last selles.
Laps unustab oma koduses majapidamises tehtavad tööd, näiteks prügi välja viimise.	Kui sõnaline suunamine ei aita, kasutage tegutsemist tõstes prügi lapse tuppa ilma igasuguste kommentaarideta.

ÕHTU

Unejutu lugemine

Laps ei ole huvitatud raamatutest ega unejutu kuulamisest. Tal on probleeme jutu mõistmiseks vajaliku tähelepanu koondamisega.	Lapsevanem võiks iga päev enne magamaminekut lugeda kuni 20 minutit mõnda lapse valitud raamatut. Lugemine naudingu saamiseks tugevdab sidet raamatutega ja loob harjumuse lugeda iga päev. Samuti on see võimalus olla oma lapsega koos, arutleda ja peegeldada loetut, naerda või nutta koos ning tunda rõõmu loo õnnelikust lõpust.
Laps ei taha magama minna.	Las enne magama jäämist tuli põleb lapse toas. Laps võib sellel ajal lugeda üksi või koos vanemaga / Las laps jätab oma toas tule põlema ja loeb enne magamaminekut.

KIRJANDUS

- Bechen, P., Kinzinger, W., & Seger, S. (2004). LRS-Ratgeber. Stuttgart: Riederer.
- Betz, D. & Breuninger, H. (1991). Jedes Kind kann schreiben lernen. Weinheim: Beltz.
- Betz, D. & Breuninger, H. (1998). Teufelskreis Lernstörungen. Theoretische Grundlegung und Standardprogramm. Materialien für die klinische Praxis. (5. Aufl.). München: Beltz.
- Breuer, H. & Weuffen, M. (2000). Lernschwierigkeiten am Schulanfang. Schuleingangsdiagnostik zur Früherkennung und Frühförderung. Weinheim und Basel: Beltz.
- EGS-Texte: Erscheinungen. Theorieansätze. (2001) Prävention. Eine systematische Einführung in die Gesamtproblematik. 2. Aufl.- München. Oldenbourg.
- Ganser, B. & Richter, R., (Hrsg.). (2003). Was tun bei Legasthenie in der Sekundarstufe? Donauwörth: Auer.
- Geist, A. (2003). Einführung in das Erdinger Eltern-Kind-Rechtschreibtraining. Skript. Erding.
- Grabbe, F., Haller, K., Küppers, A., & Lassert, U. (1997). Training - Diktate, Sek. Stufe I, 1-10. Schuljahr, 100 Testdiktate. Stuttgart: Klett.
- Haase, P. (Hrsg.). (2000). Schreiben und Lesen sicher lehren und lernen. Voraussetzungen Risikofaktoren, Hilfen bei Schwierigkeiten. Dortmund: Borgmann.
- Hofmann, B. (2001). Lese-Rechtschreibschwäche - Legasthenie. Erscheinungen. Theorieansätze. Prävention. Eine systematische Einführung in die Gesamtproblematik (2. Aufl.). München: Oldenbourg.
- Klasen, E. (1997). Legasthenie - umschriebene Lese-Rechtschreib-Störung. Informationen und Ratschläge. Weinheim: Chapman und Hall International Thomas Publishing Company.
- Klicpera, Ch. & Gasteiger-Klicpera, B. (1998). Psychologie der Lese- und Schreibschwierigkeiten. Entwicklung, Ursachen, Förderung (2. Aufl.). Wien: Beltz.
- Klicpera, C., Schabmann, A., & Gasteiger-Klicpera, B. (2003). Legasthenie. Modelle, Diagnose, Therapie und Förderung. München, Basel: Reinhardt UTB.
- Küspert, P. & Schneider, W. (2000). Hören, lauschen, lernen. Sprachspiele für Kinder im Vorschulalter. Würzburger Trainingsprogramm zur Vorbereitung auf den Erwerb der Schriftsprache. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

KIRJANDUS

- Landerl, K., Wimmer, H. & Moser, E. (1999). SLRT. Salzburger Lese- und Rechtschreibtest. Verfahren zur Differentialdiagnose von Störungen des Lesens und Schreibens für die 1. bis 4. Schulstufe (Nachdruck der 1. Aufl.). Bern: Hans Huber.
- Mantel, M. (1990). Effizienter lernen, Wissen schneller aneignen - Speicherkapazität steigern - Kreativität verbessern - Kompaktwissen (3. Aufl.). München: W. Heyne-Verlag.
- Marschik, M. & Klicpera, Ch. (1993). Kinder lernen lesen und schreiben. Ein Ratgeber für Eltern und Lehrerinnen. Dortmund: Borgmann publishing.
- Naegele, I. M. (2001). Schulschwierigkeiten in Lesen, Rechtschreibung und Rechnen. Vorbeuge, verstehen, helfen. Ein Elternhandbuch. Weinheim und Basel: Beltz.
- Otto, Ch. (2004). LRS Teil I und Teil II. Förderung - Lesen - Schreiben - Lernen. Zwettl: Waldviertler Lehrmittelverlag.
- Reid, G. (2004). Dyslexia: A Complete Guide for Parents. Chichester: John Wiley & Sons.
- Rosenkötter, H. (1997). Neuropsychologische Behandlung der Legasthenie. Weinheim: Psychologie Verlags Union.
- Rosenkötter, H. (2003). Auditive Wahrnehmungsstörungen. Stuttgart: Klett-Cotta.
- Schulte-Körne, G. (2004). Elternratgeber Legasthenie. München: Knaur.
- Schwinghammer, H. (1999). Legasthenie - So helfe ich meinem Kind. Augsburg: Weltbildbuchverlag.
- Sellin, K. (2004). Wenn Kinder mit LRS Fremdsprachen lernen. München: Reinhardt Verlag.
- Smythe, I. & Everatt, J. (2002). Dyslexia and the multilingual child - Policy into practice. Topics in Language Disorders. Vol 22, 71-80.
- Smythe, I., Everatt, J., & Salter, R. (2004). International Book of Dyslexia. A cross language comparison and practice guide. Chichester: John Wiley & Sons.
- Soremba, E. M. (1995). Legasthenie muss kein Schicksal sein. Was Eltern tun können, um ihren Kindern zu helfen (3. Aufl.). Freiburg im Breisgau: Herder.
- Steirischer Landesverband Legasthenie (STLL). Empfehlungen für PädagogInnen und Eltern. Folder. Graz: Leykam.

KIRJANDUS

Tacke, G. (1998). Lese- Rechtschreibschwäche. Diagnose, Ursachen, Fördermöglichkeiten. Materialien Grundschule GS 3. Stuttgart: Landesinstitut für Erziehung und Unterricht.

Tacke, G. (2000). Informationen zur Lese- Rechtschreibschwäche. Website:
<http://www.oberschulamtstuttgart.de/beratung/psychol/material/LRSInternet/LRSInternet.htm>

VEEBILEHED

DYPATEC

www.dypatec.eu

Društvo BRAVO

<http://www.drustvo-bravo.si>

European Dyslexia Association (eda)

<http://www.eda-info.eu>

British Dyslexia Association (BDA)

<http://www.bda-dyslexia.org.uk/>

Hornsby International Dyslexia Centre

<http://www.hornsby.co.uk>

International Dyslexia Association (ida)

<http://www.interdys.org>

Information Network on Education in Europe

http://www.eurydice.org/Eurybase/frameset_eurybase.html

World Dyslexia Network Foundation (WDNF)

<http://web.ukonline.co.uk/wdnf/index.html>

Austria

Pädagogische Akademie des Bundes in der
Steiermark
Hasnerplatz 12, 8010 Graz
phone: ++43 316 683189
Fax: ++43316-683189/20
e-mail: office@phgraz.at
Website: www.phgraz.at
Verantwortliche Person: Mag. Hermine Posch
e-mail: hermine.posch@aon.at

Institut für Sprachwissenschaft
(Karl-Franzens-Universität Graz)
Merangasse 70, 8010 Graz
phone: ++43 316 3802421
Fax: ++43 316 380-9780
Website: <http://www-gewi.uni-graz.at/ling/>
Verantwortliche Person:
a.o. Univ.-Prof. Dr. Hanspeter Gadler
e-mail: hanspeter.gadler@uni-graz.at

Steirischer Landesverband Legasthenie (STLL)
Mandellstraße 4, 8010 Graz
phone: ++43 316 829560
cell: ++43 316-676 3690717
Website: <http://www.legasthenie-stll.com/>
Verantwortliche Person: Petra Rouschal
e-mail: rouschal@yahoo.de

Arbeitskreis Kind und Schule (ARKUS)
Rechter Iselweg 5, 9900 Lienz
phone: ++434852-64085
Fax: ++434852-64085
Website: www.arkus-lienz.at
Verantwortliche Person: Gudrun Lindsberger
e-mail: arkus@aon.at

Czech Republic

Universita Karlova, Pedagogická Fakulta Katedra speciální pedagogiky
M.D.Retigová 4, Praha 1, 110 00 Česká republika

phone: +420 221 900 246

Fax: +420 224 947 782

Person responsible: Dr. Iva Strnadová

e-mail: iva.strnadova@pedf.cuni.cz

Deutschland

Sozialpädiatrisches Zentrum, Klinikum Ludwigsburg
Erlachhofstraße 10, D-71631 Ludwigsburg,
Deutschland

phone: ++49 7141-997162

Fax: ++49 7141-007470

Website: www.kliniken-lubi.de

Verantwortliche Person:

Dr. Henning Rosenkötter

e-mail: henning.rosenkoetter@kliniken-lb.de

Applying for the second year (with successful preparatory visit and Participation in the first year):

Praxis für Integrative Kindertherapie (PIK)

Mahlowerstraße 24, 12049 Berlin

phone: ++49 3061 307300

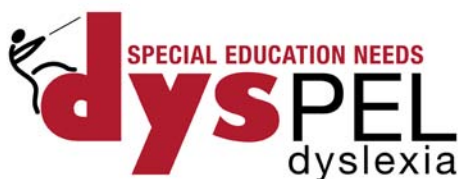
Website: under construction

Verantwortliche Person:

Dr. Christel Otto, Dr. Petra Dinse

e-mail: petradinse@tonline.de

Luxembourg

Dyslexia and Special Needs Luxembourg (DYSPEL)
69, rue Rham, L-6142 Junglinster

Luxembourg

phone: +352.621.261952

Website: www.dyspel.org

Person responsible:

Raymond Claes (President of DYSPEL)

e-mail: rclaes@pt.lu

Poland

Polskie Towarzystwo Dysleksji (Polish Dyslexia Association)

80-343 Gdansk, ul. Pomorska 68, Poland

phone: ++4858 557 0531333

Fax: ++4858 557 5835

Website: http://dysleksja.univ.gda.pl/form_zg.htm

e-mail: marta.bogdanowicz@wp.pl

e-mail: psymbg@univ.gda.pl

United Kingdom

Dyslexia North West, c/o Red Rose School
28 - 30 North Promenade, St. Annes on Sea,
Lancashire, England FY8 2 NQ

phone: 01253 720570

Fax: 01253 720570

Website: www.redroseschool.co.uk and

www.dyslexiacentre.org

Person responsible: Colin Lannon

e-mail: redroseschool@btopenworld.com

Malta

Specific Learning Difficulties service

Sarria Street, Floriana, Malta

phone: 00356 21 234965

Person responsible: Christine Xuereb

e-mail: christine.xuereb@gov.mt

Turkey

Çanakkale Onsekiz Mart University

Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bıçım, S n f

Çğretmenliği A.B.D. Anafartalar Kampı, 17100

Çanakkale TURKEY

Telefon: 0 286 2171303 Fax: 0286 2120751

Website: www.comu.edu.tr

VPerson responsible: Dr.Siğdem ŞAHİN TAŞKIN

e-mail: cashin@comu.edu.tr

Guztepe Halil İbrahim Türkkan İlköğretim Okulu
Yumurtac Abdi Bey sok. No.53,

Kad kuy 34720 İstanbul TURKEY

Telefon: 0216 567 07 90

Person respônsible: Şeyda İŞMAN

e-mail: s_isman@hotmail.com

AUTORID

Austria

INSTITUTION-NAME	E-MAIL ADDRESS	WEBSITE
Pädagogische Akademie des Bundes in der Steiermark	Teacher Training College	www.phgraz.at office@phgraz.at
Posch Hermine, Mag.	Hermine.Posch@aon.at	
Reinsberger Elisa	elisa.reinsberger@schule.at	
Unterleitner Inge, Mag. Dr.	Inge.unterleitner@gmx.at	
Karl-Franzens-University Graz	University of Graz, Department of Linguistics	http://www-gewi.uni-graz.at/ling/
Edtstadler Konstanze	konstanze.edtstadler@edu.uni-graz.at	
Gadler Hanspeter a.o. Univ. Prof. Dr.	hanspeter.gadler@uni-graz.at	
STLL (Steirischer Landesverband Legasthenie)	Parents Association	http://www.legasthenie-stll.com/
Glatz Renate, Dipl. Päd.	renate.glatz@aon.at	
Pratter Karin, Mag.	karin.pratter@chello.at	
Rostek Elke	elke.rostek@tugraz.at	
Rouschal Petra	rouschal@yahoo.de	

Germany

Sozialpädiatrisches Zentrum, Klinikum Ludwigsburg	Center for Child Neurology and Developmental Medicine	www.kliniken-lubi.de
Rosenkötter Henning, Dr.	henning.rosenkoetter@klinik-en-lb.de	
Tacke Gero, Dr.	Gero.Tacke@Main-Tauber-Kreis.de	

PIK (Praxis für Integrative Kindertherapie)	PIK (Center for integrative child therapy)	
Dinse Petra		
Erdmann Christa		
Otto Christel; Dr. (†)		

Luxembourg

DYSPEL asbl	Dyslexia and Special Education Needs	http://www.dyspel.org http://www.dypatec.eu
Claes Raymond	rclaes@pt.lu	
Weber Mathilde	tweber@pt.lu	

Poland

Polish Dyslexia Association	Parents Association	http://dysleksja.univ.gda.pl/
Bogdanowicz Marta, Prof. Dr.	marta.bogdanowicz@wp.pl psymbg@univ.gda.pl	
Kasica-Nowakowska Alicja	alicja.kasica@gmail.com	
Petrus Paulina	petrusp@poczta.pl	
Bogdanowicz Katarzyna	kasiabogdanowicz@poczta.onet.pl	

Czech Republic

Charles University in Prague		
Strnadova Iva, Dr.		
Cerna Marie, Doc. PhDr.		
Novakova Helena, Dr.		

United Kingdom		
Dyslexia North West	Red Rose School	www.redroseschool.co.uk www.dyslexiacentre.org
Lannan Colin	redroseschool@btopenworld.com	
Lannen Sionah, Dr.		
Reid Gavin, Dr.		

Malta		
SpLD Service Malta	Special Learning Difficulties Service	
Xuereb Chrisitine	xuerebc@gmail.com	
Cardona Kevin		

Turkey		
Canakkale Onsekiz Mart University Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği A.B.D. Anafartalar Kampüsü, 17100 Canakkale	University of Canakkale	www.comu.edu.tr
Sahin Taskin Cigdem	csahin@comu.edu.tr	
Guztepe Halil İbrahim Tırkkkan İlköğretim Okulu Yumurtacı Abdi Bey sok. No.53, Kadıköy 34720 İstanbul	Special School for Children with Dyslexia and other Learning Difficulties	
Isman Seyda	s_isman@hotmail.com	
Erdgony Hatice	haterdo@yahoo.com	

Illustratsioonid „1 Million de Cliparts“ - Copyright Micro Application (Prantsusmaa)

Projekt DYPATEC

